

**KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS**

Justina Kirvėlaitė

**„SOUND WAYS“ UGDYMO PRIEMONĖS POVEIKIS ĮVEIKIANT
JAUNESNIOJO MOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ FONETINIUS IR
FONOLOGINIUS SUTRIKIMUS**

Baigiamasis magistro projektas

Vadovas
Doc.dr. Nida Ambrasė

KAUNAS, 2017

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS

TVIRTINU
Krypties studijų programos vadovė
Doc. dr. Berita Simonaitienė

**„SOUND WAYS“ UGDYMO PRIEMONĖS POVEIKIS ĮVEIKIANT
JAUNESNIOJO MOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ FONETINIUS IR
FONOLOGINIUS SUTRIKIMUS**

Baigiamasis magistro projektas

Projektą atliko

(parašas) Justina Kirvėlaitė
(data)
(el.pašto adresas)

**Edukacinės technologijos (Kodas
621X20003)**

Vadovas

(parašas) Doc. dr. Nida Ambrasė
(data)

Recenzentas

(parašas) Doc. dr. Aldona Augustinienė
(data)

KAUNAS, 2017

Justina Kirvėlaitė

.....
(Studento Vardas Pavardė)

Edukacinės technologijos (S000M021)

.....
(Studijų programa, kursas)

**„SOUND WAYS“ UGDYMO PRIEMONĖS POVEIKIS ĮVEIKIANT
JAUNESNIOJO MOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ FONETINIUS IR
FONOLOGINIUS SUTRIKIMUS**

AKADEMINIO SAŽININGUMO DEKLARACIJA

2017 gegužės mėn. d.

.....
(Data)

Kaunas

.....
(Vieta)

Patvirtinu, kad mano *Justinos Kirvėlaitės* baigiamasis projektas tema „*Sound Ways*“ *ugdymo priemonės poveikis įveikiant jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fonetinius ir fonologinius sutrikimus*“ yra parašytas visiškai savarankiškai, o visi pateikti duomenys ar tyrimų rezultatai yra teisingi ir gauti sąžiningai. Šiame darbe nei viena dalis nėra plagijuota nuo jokių spausdintinių ar internetinių šaltinių, visos kitų šaltinių tiesioginės ir netiesioginės citatos nurodytos literatūros nuorodose. Įstatymų nenumatytų piniginių sumų už šį darbą niekam nesu mokėjęs.

Aš suprantu, kad išaiškėjus nesąžiningumo faktui, man bus taikomos nuobaudos, remiantis Kauno technologijos universitete galiojančia tvarka.

.....
(vardą ir pavardę įrašyti ranka)

SAVOKŲ ŽODYNĖLIS

Fonetinis sutrikimas - garsų tarimo sutrikimai, kai girdimasis suvokimas yra pakankamai išlavėjęs (LR švietimo įstatymas 2012-03-13. Nr. V-395).

Fonologinis sutrikimas - garsų tarimo trūkumai, kai sutrikęs girdimasis suvokimas ar yra nesusiformavę garsų artikuliacijos vaizdiniai (LR švietimo įstatymas 2012-03-13. Nr. V-395).

Įveika - nuolat kintančias asmens kognityvines ir elgesio pastangas siekiant įveikti/valdyti specifinius išorinius ir/ar vidinius reikalavimus, kurie paties žmogaus vertinami kaip keliantys grėsmę arba viršijantys turimus išteklius (Lazarus, 1993).

LENTELĖS

1 lentelė. Lietuvos ir užsienio garsų tarimo sutrikimų sampratos palyginimas.....	17
2 lentelė. Kalbos raidos rezultatai.....	18
3 lentelė. Garsinės kalbos sutrikimų priežastis.....	19
5lentelė. Vaizdinės informacijos rūšys ir jų pobūdis.....	28
6 lentelė. Ugdomosios strategijos ir jų nauda ugdytiniui.....	29
7 lentelė. Jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fonetinių ir fonologinių sutrikimų įveikimo galimybių charakteristikos, kriterijai ir indikatoriai, taikant SMP.....	35
8 lentelė „Sound Ways“ ugdymo priemonės vertinimas.....	38
9 lentelė Požymiai, kuriais turi pasižymėti logopedinė priemonė, turinti ugdymo poveikį įveikiant jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fonetinius ir fonologinius sutrikimus kategorija.....	39
10 lentelė Logopedinės priemonės pasirinkimo kategorija.....	40
11 lentelė Priemonės išskirtinumas ir didelis poveikis ugdytiniui kategorija.....	42
12 lentelė Fonetinių ir fonologinių sutrikimų įveikimas prieš naudojantis „Sound Ways“ ugdymo priemone.....	43
13 lentelėPriemonės tinkamumas ir poveikis ugdytiniui taikant turinį kategorija.....	44
14 lentelė Priemonės tinkamumas ir poveikis ugdytiniui taikant pedagoginius aspektus kategorija.....	45
15 lentelė Priemonės tinkamumas ir poveikis ugdytiniui taikant specialiuosius aspektus kategorija.....	46
16 lentelė Priemonės tinkamumas ir poveikis ugdytiniui taikant dizaino ir prieinamumo kategorija.....	47
17 lentelė „Sound Ways“ tobulintinio kategorija.....	49

PAVEIKSLĖLIAI

1 pav. Kalbėjimo ir kalbos sutrikimai.....	15
2 pav. Logopedinės pagalbos schema.....	23
3 pav. Specialiųjų mokymosi priemonių (SMP) kriterijai.....	29
4 pav. Fonetinių ir fonologinių ugdymo priemonių vertinimo kriterijų modelis.....	31

Justina Kirvėlaitė. „Sound Ways“ ugdymo priemonės poveikis įveikiant jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fonetinius ir fonologinius sutrikimus“. Magistro baigiamasis projektas. Vadovas doc. dr. Nida Ambrasė. Kauno technologijos universitetas, Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakultetas. Mokslo kryptis ir sritis: Edukologija (07S). Reikšminiai žodžiai: ugdymo priemonė, poveikis, fonetinis, fonologinis, įveikia. Kaunas, 2017 m. 48 p.

SANTRAUKA

Magistro darbe analizuojamas ugdymo priemonių poveikis jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikams įveikiant fonetinius ir fonologinius sutrikimus. Išryškinant temos svarbą ir aktualumą teorinėje dalyje nagrinėjama, kokie yra fonetiniai ir fonologiniai sutrikimai, kaip juos atskirti bei įveikti. Nagrinėjami specialiųjų mokymo priemonių (SMP) reikalavimai bei jų poveikis ugdytiniui.

Atliktame kokybiniame tyrime, kuris buvo atliktas 2017 gegužės mėnesį, dalyvavo 10 logopedų. Tyrimo tikslas - išanalizuoti „Sound ways“ ugdymo priemonės poveikį įveikiant jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fonetinius ir fonologinius sutrikimus.

Svarbiausios empirinio tyrimo išvados: 1) Priemonės poveikis taikant turinį yra tiesioginis, nes ji tobulina jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų turimus įgūdžius ir padeda įveikti arba sumažinti jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fonetinius ir fonologinius sutrikimus 2) „Sound Ways“ ugdymo priemonė daro teigiamą poveikį taikant pedagoginius aspektus jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikams. Didina mokymosi motyvaciją, ugdo bendruosius ir dalykinius gebėjimus, skatina mokinio savarankiškumą ar didina mokymosi veiksmingumą 3) Priemonės poveikis taikant specailuosius aspektus įveikiant jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fonetinius ir fonologinius sutrikimus yra didelis. Ši priemonė ugdo socialiuosius gebėjimus, formuoja sąmoningą gebėjimą kontroliuoti artikuliaciją ir yra tikslingi kalbinį kvėpavimą bei sudaro galimybę paskirti užduotis atsižvelgiant į individualius jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaiko kalbinius gebėjimus. 4) „Sound Ways“ ugdymo priemonės dizainas ir prieinamumas patinka jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikams, turintiems fonetinių ir fonologinių sutrikimų. Priemonės poveikis taikant dizainą ir prieinamumą jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikams yra didelis, nes „Sound Ways“ ugdymo priemonė yra inovatyvi, patraukli, estetiškai išpildyta bei patogiai naudoti ugdymo procese.

Justina Kirvėlaitė The effects of "Sound Ways" as a training aid in overcoming phonetic and phonological disorders in children of preschool and primary school age. Master's Final Project / supervisor Doc.dr. Nida Ambrasė. The Faculty of Social Sciences, Arts and Humanities, Kaunas University of Technology. Research area and field: Educational sciences (07S). Key words: education tool, effects, phonetic, phonologica, overcome. Kaunas, 2017 m. 48 p.

SUMMARY

This Master's thesis analyses the effects of the training aid in overcoming phonetic and phonological disorders in children of primary school age. By highlighting the importance of the theme and its theoretical relevance the thesis analyses what the phonetic and phonological disorders are, how to distinguish them and how to overcome them. The thesis analyses the requirements for the special educational needs training aids and their effects on the trainee.

The quality research, which was carried out in May 2017, was attended by 10 Speech Language Therapists. The aim of the research was to analyse the effects of 'Sound Ways' in overcoming phonetic and phonological disorders in children of primary school age.

The main conclusions of the empirical research are: 1) The training aid 'Sound Ways' matches the content of educational training 2) It does not interfere with the use of applied pedagogy 3) Special aspects are applied to 'Sound Ways' training aid 4) The design and accessibility of 'Sound Ways' training aid appeals to children of primary school age with phonetic and phonological disorders and it is convenient during the process of educational training. 5) The training aid matches the content, pedagogic and specific aspects as well as design and submission criteria in overcoming phonetic and phonological disorders in children of primary school age. 6) 'Sound Ways' can also be developed and used for new educational training methods. It shows that 'Sound Ways training aid has a huge effect on children of primary school age with phonetic and phonological disorders and this training aid must be perfected in order for it to be used more widely and for it to be accessed easier by all users.

TURINYS

SĄVOKŲ ŽODINĖLIS	4
LENTELĖS	5
PAVEIKSLĖLIAI	6
SUMMARY	8
ĮVADAS	10
1. UGDYMO PRIEMONIŲ, ĮVEIKIANT JAUNESNIOJO MOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ FONETINIUS IR FONOLOGINIUS SUTRIKIMUS, TEORINIS PAGRINDIMAS	
1.1 Jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fonetinių ir fonologinių sutrikimų sampratos analizė ir pagrindinės garsinės kalbos raidos sutrikimų priežastys.....	13
1.2 Ugdymo priemonių charakteristikos įveikiant jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fonetinius ir fonologinius sutrikimus	22
2. TYRIMO METODOLOGIJOS PAGRINDIMAS	
2.1 Tyrimo organizavimas ir metodai.....	32
2.2 Tyrimo imties pagrindimas.....	33
2.3 Tyrimo etika.....	33
2.4 Tyrimo instrumento pagrindimas.....	34
3. „SOUND WAYS“ UGDYMO PRIEMONĖS POVEIKIS ĮVEIKIANT JAUNESNIOJO MOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ KALBĖJIMO IR KALBOS SUTRIKIMUS TYRIMO REZULTATŲ ANALIZĖ	
3.1 „Sound Ways“ priemonės analizė.....	37
3.2 Logopedų kokybinio tyrimo analizė.....	39
DISKUSIJA	50
REKOMENDACIJOS	52
IŠVADOS	53
LITERATŪRA	54
PRIEDAI	58

IVADAS

Problema ir jos aktualumas. Ivoškuvienės ir Makauskienės (2009) teigimu, kalbėjimo ir kalbos sutrikimai neigiamai veikia vaiko asmenybės raidos vystymąsi. Todėl ypatingas dėmesys turi būti nukreipiamas į kalbėjimo ir kalbos sutrikimų įveikimo galimybes, kurias sukuria palanki edukacinė aplinka. Jucevičienė (2001) teigia, kad mokymosi aplinkos turi didelę mokamąją vertę, kurios įgalina individo asmeninį tobulėjimą, realizuojamą per mokymosi pastangas. Todėl svarbu užtikrinti, kad būtų sukurama palanki edukacinė aplinka ir logopedinių pratybų metu naudojamos poveikį turinčios veiksmingos ugdymo priemonės, įveikiant jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fonetinius ir fonologinius sutrikimus.

Pileckaitė-Markovienė, Nasvytienė, Bumblytė (2004) teigia, kad jaunesnysis mokyklinis amžius – laikotarpis, kai ugdymasis tampa pagrindine vaiko veikla. Jaunesnysis mokyklinis amžius vaikui pradėjus lankyti mokyklą, atsiranda naujų mokymosi formų, kurios papildo senąsias. Jovaiša (2003), Žukauskienė (1996), taip pat ir užsienio autoriai, tokie kaip Myers (2000), Piaget (2002), teigia, kad šiuo metu jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikai linkę kopijuoti kitus, nesąmoningai mėgdžioti, patys siekia saviuklos. Todėl nenuostabu, kad kopijuojant, dažniausiai, vaikai girdėdami kito vaiko netaisyklingą kalbą ir bandydami ją atkartoti dažniausiai keičia taisyklingus garsus į panašiai skambančius ir pradeda švepluoti. Tuomet yra reikalinga specialisto pagalba. Logopedo pagalba ikimokyklinio amžiaus vaikams dažniausiai apsiriboja taisyklingo garsų tarimo formavimu. Tačiau logopedas, dirbantis mokykloje su mokyklinio amžiaus vaikais (7 – 12 metų), dažniausiai pirmas pastebi išryškėjančius fonologinius ir kitus kalbos sutrikimus, kurie bus nagrinėjami šiame darbe. Galkienė (2005) teigia, kad ugdant mokinius logopedinės pratybos keičiasi pagal sutrikimo koregavimo ir palankių sąlygų dalyvauti programoje sudarymą. Todėl logopedinė pagalba įsilieja į mokymo procesą ir yra natūrali jos dalis. Yorkston, Beukelman (2010) teigia, kad kalbėjimo ir kalbos sutrikimų atpažinimas yra sudėtinga užduotis, susidedanti iš daugelio etapų, kuriuos reikia įvertinti ir įveikti logopedui. Daugelis autorių (Jucevičienė (2001); Zdanavičienė (2003); Kišonienė, Dudzinskienė (2007) ir kt.) nagrinėjančių ugdymo poveikį, nurodo, kad būtina atsižvelgti į kiekvieno vaiko individualius poreikius, tinkamos aplinkos sukūrimą, pasiekimus ir gebėjimus. Yorkston, Beukelman (2010), Bowen (2011), Whitehill (2010) ir daugelis kitų autorių nagrinėja fonetinių ir fonologinių sutrikimų klasifikavimo, ugdymo proceso užtikrinimo ir kitus šių sutrikimų aspektus. Autoriai savo darbuose nurodo, kad pasirenkant tinkamas priemones, įvertinant ir dirbant su ugdytiniais, labai svarbu atsižvelgti į ugdytinių individualius gebėjimus, amžių ir poreikius. Tinkamai parinktas ugdymo tikslas, uždaviniai, metodai ir priemonės palengvina ugdymo procesą siekiant įveikti fonetinius ir fonologinius sutrikimus.

Dauguma autorių (Wren, Roulstone ir kt. 2006; Maier, Haderlein ir kt. 2010; Rodríguez, Saz ir kt. 2012) nagrinėja logopedinių ugdymo priemonių poveikį vaikui. Analizuojant užsienio autorių

darbus (Westman, 1990; Pierangelo, Giuliani, 2007) apie ugdymo priemonių poveikį vaikui, turinčiam fonetinių ar fonologinių sutrikimų, nustatyta, kad ugdymo priemonės turi didelį poveikį ugdytiniui. Priemonės ne tik padeda vaikui tobulinti savo jau įgytus įgūdžius, bet ir praturtina juos naujomis žiniomis. Priemonės, anot Repoussi ir Tutiaux-Guillon (2010), turi būti vertinamos atsižvelgiant į numatytas arba jau pritaikytas vertinimo sistemas ar kriterijus. Tačiau mokytojams ir specialistams nepakanka informacijos apie logopedinių ugdymo priemonių poveikį ir metodikų tinkamumą ugdytiniams, įveikiant jaunesniojo amžiaus vaikų fonetinius ir fonologinius sutrikimus. Šis darbas skiriasi nuo kitų, nes jame yra nagrinėjama neskaitmeninių ugdymo priemonių poveikis jaunesniojo amžiaus vaikams, įveikiant jų fonetinius ir fonologinius sutrikimus.

Siekiant veiksmingo mokinių darbo, svarbu užtikrinti ugdymo poveikį turinčias mokymo ir mokymosi priemones. Pastaruoju laiku trūksta išsamesnių tyrimų, kurie atskleistų, kokį poveikį daro ugdymo priemonės, įveikiant jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fonetinius ir fonologinius sutrikimus, todėl šiame darbe yra keliamas **probleminis klausimas**: Koks yra „Sound Ways“ ugdymo priemonės poveikis, įveikiant fonetinius ir fonologinius sutrikimus?

Tyrimo tikslas – išanalizuoti „Sound Ways“ ugdymo priemonės poveikį, įveikiant jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fonetinius ir fonologinius sutrikimus.

Tyrimo objektas – „Sound Ways“ ugdymo priemonė ir jos poveikis, įveikiant jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fonetinius ir fonologinius sutrikimus.

Uždaviniai:

1. Teoriškai išanalizuoti fonetinių ir fonologijų sutrikimų sampratos analizę, pagrindines sutrikimų atsiradimo priežastis ir išnagrinėti ugdymo priemonių poveikį, įveikiant jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fonetinius ir fonologinius sutrikimus.
2. Pagrįsti ugdymo priemonių poveikį, įveikiant jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fonetinių ir fonologinių sutrikimų tyrimo metodologija.
3. Ištirti „Sound Ways“ ugdymo priemonės poveikį, įveikiant jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fonetinius ir fonologinius sutrikimus.

Moklinė darbo problema ir tyrimo aktualumas: tiriamas „Sound Ways“ ugdymo priemonės poveikis jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikams įveikiant fonetinius ir fonologinius sutrikimus. Moksle ugdymo priemonių ištirtumas labai menkas, tiriamos dažniausiai tik skaitmeninės ugdymo priemonės ir jų edukacinė vertė. Tačiau užmirštos logopedinės, ne skaitmeninės ugdymo priemonės, kurios nebuvo tiriamos ar vertinamos jų poveikis jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikams. Todėl ši tema yra visiškai nauja ir svarbu išsiaiškinti, kokį ugdymo priemonės poveikį turi jaunesniojo mokyklinio amžiaus mokiniams. Atlikus tyrimą paaiškėjo, kad vertinant ugdymo priemonę svarbu atsižvelgti į taikomą turinį, taikomos pedagogikos ir specialiuosius aspektus bei į dizaino ir pateikimo

kriterijus. Atlikus pusiau strukturuotą interviu sužinota, kad „Sound Ways“ ugdymo priemonė turi didelį poveikį jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikui įveikiant fonetinius ir fonologinius sutrikimus, nes joje, anot respondentų, naudojami visi anksčiau minėti kriterijai.

Duomenų rinkimo metodai: dokumentų ir mokslinės literatūros analizė, pusiau struktūruotas interviu.

Duomenų analizės metodai: kokybinė turinio analizė.

Darbą sudaro: įvadas, dvi dėstymo dalys, išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas, priedai.

Darbo apimtis: 58 puslapiai, 4 paveikslėliai, 17 lentelių, 3 priedai.

Literatūros sąrašas: 69 šaltiniai

1. UGDYMO PRIEMONIŲ, ĮVEIKIANT JAUNESNIOJO MOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ FONETINIUS IR FONOLOGINIUS SUTRIKIMUS, TEORINIS PAGRINDIMAS

Kalbėjimas ir kalba – komunikacijos priemonės, kurios padeda mums reikšti savo mintis, norus, išsakyti jausmus. Tačiau retai susimąstome apie kalbėjimo ir kalbos sudėtingą sandarą, funkcijas, jų svarbą ar atsirandančias fonetines ar fonologines priežastis, kurios dažnai nulemia atsirandančius ugdymosi sunkumus. Todėl labai svarbu suprasti, kokią neigiamą įtaką vaiko raidai daro kalbėjimo ir kalbos sutrikimai. Jie trukdo asmenybės vystymosi, ugdymosi ir komunikacijos procesuose.

Jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų gebėjimų ir interesų raida nepaprastai sparti jaunesniajame amžiuje. Todėl svarbu, kad pirmasis ugdytinio ir ugdymo priemonių kontaktas būtų ankstyvas. Įveikiant jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fonetinius ir fonologinius sutrikimus, pasirenkant ugdymo priemonę, svarbu, kad ji turėtų stiprų poveikį ir būtų veiksminga ugdytiniui. Ugdymo priemonė turi atitikti ugdymo siekius ir skatinti ugdytinį saviugdai.

1.1 Jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fonetinių ir fonologinių sutrikimų sampratos analizė ir pagrindinės garsinės kalbos raidos sutrikimų priežastys

Kalbėjimas – labiausiai paplitusi simbolių sistema, kuri yra naudojama žmonių komunikacijoje (Hallahan, Kauffman, 2003). Garšvienė ir Ivoškuvienė (2003) teigia, kad kalbėjimas yra greičiausia ir veiksmingiausia komunikacijos priemonė. Tačiau, kad galėtume suprasti vienas kitą, bendrauti su kitais, visų pirma mums reikalinga rišli kalba. Kalbėjimas – viena pagrindinių ir svarbiausių psichinės veiklos funkcijų (Garšvienė, Ivoškuvienė, 1993). Kalbėjimo sutrikimai yra sakininės kalbos produkavimo ir vartojimo sutrikimai. Jiems yra priskiriami kalbos garsų tarimo (artikuliacijos) sutrikimai ir kalbėjimo sklandumo sutrikimai. Jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikai, pasižymintys tokio pobūdžio sutrikimais, geba skirti kalbos garsus ir gerai girdi. Taip pat pagal amžių turi pakankamą garsinės analizės ir sintezės įgūdžių.

Kalba – pagrindinė bendravimo priemonė, kuri, kaip sistema, egzistuoja nepriklausomai nuo mūsų (Garšvienė, Ivoškuvienė, 1993). Ją sudaro sistema, jungianti pagrindinius komponentus: leksiką, fonetiką, ir gramatiką. Kalbos procese dalyvauja galvos smegenų pusrutuliai. Juose esančios skirtingos žievės sritys atlieka skirtingas funkcijas. Daugirdienė (2003) teigimu, daugelio žmonių dominuojantis kairysis galvos smegenų pusrutulis. Jame lokalizuojasi pagrindinės kalbos zonos: Vernike zona, kuri yra atsakinga už kalbos suvokimą, ir Broka zona, lemianti kalbos išraišką. Dešinysis pusrutulis (nedominuojantis) siejamas su emocine kalbos intonacija, veido išraiška, gestikuliacijomis (dešinėsios Broka zonos atitikmuo) bei kalbos emocinės išraiškos suvokimu (dešinėsios Vernike zonos atitikmuo). Kalba – tai tautos kultūros dalis, turinti didelę įtaką ugdytiniui. Kaip teigia Hallahan, Kauffman (2003), socialinis ir kultūrinis kontekstas nulemia, kokią kalbą išmoks ir kaip ji bus išmokstama bei kaip ji bus

vartojama komunikuojant su kitais asmenimis. Nenuostabu, kad taisyklinga ir gerai išplėtota kalba labai svarbi prielaida, kuri lemia sėkmingą vaiko mokymąsi mokykloje ir tolimesnę jo raidą. Todėl labai svarbu dar jaunesniojo mokyklinio amžius vaikams suteikti tinkamą logopedinę pagalbą, kuri užkirstų kelią galimoms mokymosi ir bendravimo problemoms.

Kalbėjimo ir kalbos sutrikimai dar yra skirstomi į dvi atskiras grupes: kalbėjimo sutrikimus ir kalbos sutrikimus. (LR švietimo įstatymas 2012-03-13. Nr. V-395) išskiriami: kalbėjimo ir kalbos sutrikimai.

Kalbėjimo sutrikimai:

1) Fonetinis sutrikimas, kuriam būdinga garsų tarimo sutrikimai, kai girdimasis suvokimas pakankamai išlavėjęs.

2) Sklandaus kalbėjimo sutrikimas, kuriam būdinga įvairūs kalbos ritmo ir tempo sutrikimai, dėl kurių sutrikdytas bendravimas, kalbinė motorika, vyksta asmenybės pokyčiai.

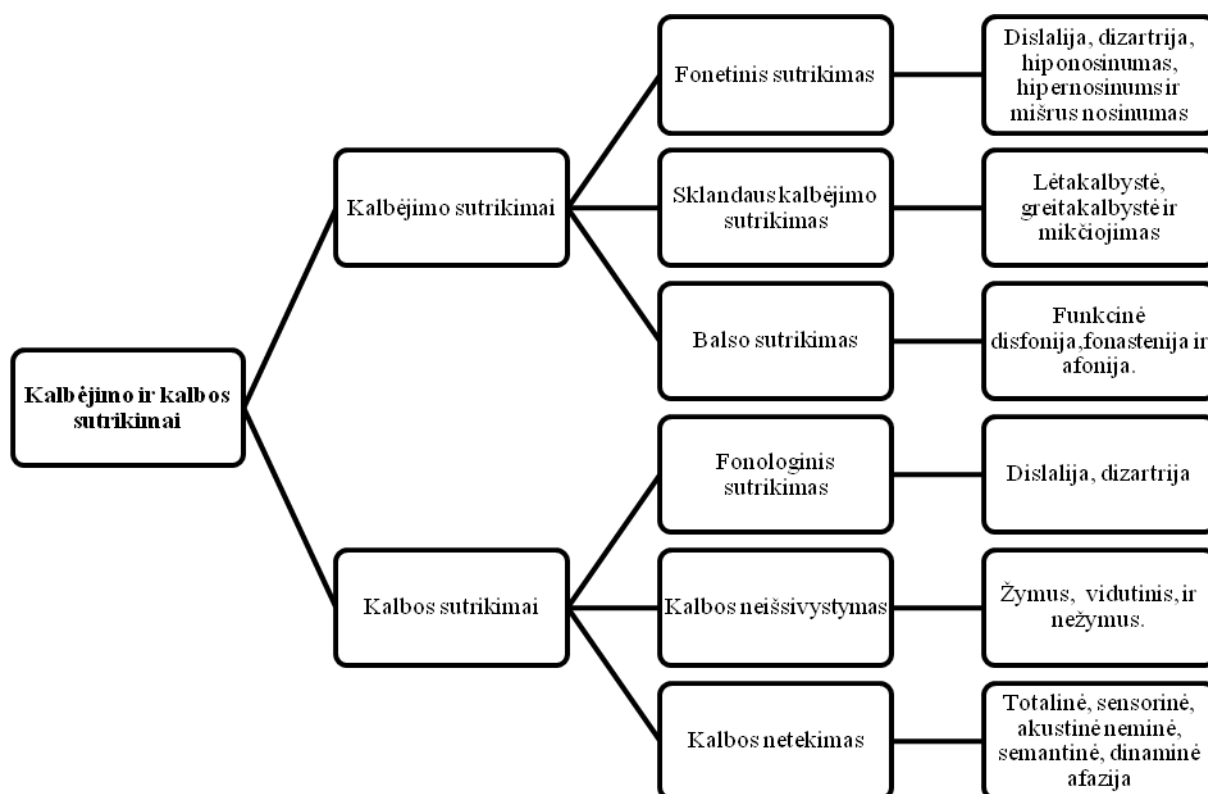
3) Balso sutrikimas, kuriam būdinga visiškas arba dalinis fonacijos sutrikimas. Jis pasireiškia dėl anatominių arba funkcinių balso aparato pasikeitimų.

Kalbos sutrikimai:

1) Fonologinis sutrikimas, kuriam būdinga garsų tarimo trūkumai. Šiuo metu yra sutrikęs girdimasis suvokimas arba nesusiformavę garsų artikuliacijos vaizdiniai.

2) Kalbos neišsivystymas, kuriam būdinga visos kalbos sistemos - fonetikos, gramatikos, rišliosios kalbos, leksikos - sutrikimas.

3) Kalbos netekimas, kuriam būdinga visiškas arba dalinis gebėjimo kalbėti ir/ar suprasti kalbą praradimas. (*žr. 1 pav.*)

1 pav. Kalbėjimo ir kalbos sutrikimai

Lietuvos statistikos departamento (2014) nustatyta, kad Lietuvoje 2013-2014 m. didžiausią specialiųjų ugdymosi poreikių (SUP) turinčių mokinių dalį (49,5%) sudarė vaikai, turintys kalbėjimo ir kalbos sutrikimų. Giedrienė (1986) teigia, kad bendrojo ugdymo mokykloje logopedas dažniausiai susiduria su ugdytiniais, kurie turi fonetinę artikuliacinę dislaliją, o Lietuvos logopedų asociacijoje (2015) nurodoma, kad, pasak neurologų, dažniausiai yra nustatoma mišri dizartrijs. Todėl šiame darbe plačiau bus nagrinėjami fonetiniai ir fonologiniai (dislalija, dizartrijs) sutrikimai.

Svarbu išanalizuoti jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų garsų tarimo sutrikimus tam, kad išsiaiškintume, kokiam kalbėjimo ar kalbos sutrikimui jie priskiriami. Norint išsiaiškinti, kuo vaikų garsų sutrikimai skiriasi Lietuvos ir užsienių klasifikacijos, ar yra panašios, jas reikia palyginti.

Lietuvoje taikomose klasifikacijose išskiriami įvairūs garsų tarimo sutrikimai gali pasireikšti keliais lygmenimis: fonetiniu ir fonologiniu (LR švietimo įstatymas 2012-03-13. Nr. V-395.“).

1) *fonetinė artikuliacinė dislalija*, kuri apibūdinama kaip garsų tarimo trūkumu dėl netinkamos artikuliacijos, kurios metu garsai tariami netaisyklingai, iškreiptai; 2) *hiper/hipo toninė dizartrijs* – tai garsų tarimo sutrikimas, kai yra padidėjusi ar sumažėjusi periferinio kalbėjimo aparato raumenų įtampa (LR švietimo įstatymas 2011-07-13 Nr. V-1265/V-685/A1-317).

2) *fonologiniai sutrikimai* aiškinami kaip įvairūs garsų tarimo trūkumai ir nesusiformavę fonetiniai vaizdiniai, kurie yra būtini skaitymui ir rašymui (LR švietimo įstatymas 2011-07-13 Nr. V-1265/V-685/A1-317). Jie nustatomi ikimokyklinio amžiaus (3 – 5 metų), priešmokyklinio amžiaus (6 –

7 metų) vaikams ir pradinių klasių (7 – 11 metų) mokiniams. Šie fonologiniai kalbos sutrikimai skirstomi: 1) *foneminė artikuliacinė dislalija* – garsų tarimo trūkumai dėl nepakankamai išlavėjusios foneminės klausos, kai nėra artikuliacinio aparato anatominių ir inervacijos trūkumų; 2) *foneminė akustinė dislalija* – tai sutrikimas, atsirandantis, sensorinėje kalbos supratimo mechanizmo dalyje, kai pagal fonemų akustinius požymius nesugebama atskirti reikiamos informacijos; 3) *hiper/hipo toninė dizartrija* – tai garsų tarimo sutrikimas, kai yra padidėjusi / sumažėjusi periferinio kalbėjimo aparato raumenų įtampa (Garšvienė, Ivoškuvienė, 1993; Ambrukaitis, Ališauskas ir kt., 2003).

Vaikų garsų tarimo sutrikimus išskiria taikomose klasifikacijose. Bowen (2011) nurodo į šeimą orientuotą kalbėjimo sutrikimų klasifikaciją, kurioje pateikiamas vaikų kalbėjimo ir kalbos sutrikimų skirstymas:

- *Fonologinis sutrikimas* – sunkumai skiriant panašiai skambančius ar artikuliuojamus garsus, žodžius.
- *Kalbėjimo motorikos sutrikimas* – kalbėjimo sunkumai dėl riboto gebėjimo planuoti motorinius kalbėjimo veiksmus (kalbėjimo dispraksija) ar dėl ribotų motorinių judesių, susijusių su pareze/paralyžiumi (raidos dizartrija).
- *Artikuliacijos sutrikimas* – funkcinis kalbėjimo sutrikimas, pasireiškiantis sunkumais tariant kalbos garsus (s/z/l/r/č).
- *Kalbėjimo ir kalbos sutrikimai, susiję su sindromais* (Dauno sindromas, klausos sutrikimas).
- *Struktūriniai garsų tarimo sutrikimai* – kalbėjimo sunkumai, susiję su veido/burnos anatominiais pokyčiais (gomurio/lūpos nesuaugimai, dantų sąkandžio problemos, hiper/hiponosinumas, kt. sindromai).

Siekiant identifikuoti vaikų garsų tarimo sutrikimų apibrėžčių panašumus ir skirtumus, atlikta apibrėžčių lyginamoji analizė (žr. I lentelė).

1 lentelė. Lietuvos ir užsienio garsų tarimo sutrikimų sampratos palyginimas

	Kalbos sutrikimai			
	Fonologinis sutrikimas	Artikuliacijos sutrikimas	Kalbėjimo motorikos sutrikimas	
Užsienyje vartojamos sąvokos ir jų apibrėžtys	Fonologinis sutrikimas	Artikuliacijos sutrikimas	Kalbėjimo motorikos sutrikimas	
	Fonologinis sutrikimas (<i>angl. phonological disorder</i>)	Artikuliacijos sutrikimas (<i>angl. speech sound disorder, articulation disorder</i>)	Dizartrijs (<i>angl. childhood dysarthria, developmental dysarthria</i>)	Kalbėjimo dispraksija (<i>angl. oral dyspraxia, verbal dyspraxia, dyspraxia of speech in childhood</i>)
	Garsų tarimo sutrikimas, kai garsai ištariami taisyklingai. Tačiau išryškėja garsų vartojimo trūkumai. Kitaip tariant, nesugebama taisyklingai išarti bei išskirti juos iš kitų garsų	Garsų tarimo sutrikimas, apimantis artikuliacijos aparato ir fonologinių procesų sunkumus. Keičiantis amžiui klaidos išlieka tos pačios	Motorinis kalbėjimo sutrikimas, kai yra pažeisti kalbėjimo vykdymui svarbios raumenų (lūpų, liežuvio, balso stygų ir/ar diafragmos) grupės	Garsų tarimo sutrikimas, kai pagrindinių kalbos raumenų judesių nuoseklumas ir tikslumas yra sutrikęs. Nėra raumenų bei neurologinių nervų pakitimų. Pagrindiniai sutrikimai apima garsų tarimą, prozodiją ir judesių sekos (laike ir erdvėje) planavimą
Lietuvoje vartojamos sąvokos ir jų apibrėžtys	Fonologinis sutrikimas: foneminė akustinė dislalija	Fonetinis sutrikimas: fonetinė artikuliacinė dislalija	Fonologinis sutrikimas: hipo/hipertoninė dizartrijs. Fonetinis sutrikimas: hipo/hipertoninė dizartrijs	Fonologinis sutrikimas: foneminė artikuliacinė dislalija
	Kai nesugebama atrinkti reikiamos informacijos pagal fonemų akustinius požymius	Garsų tarimo trūkumas dėl netinkamos artikuliacijos (garsai tariai netaisyklingai)	Garsų tarimo sutrikimas, kai yra sumažėjusi arba padidėjusi oralinės sistemos raumenų įtampa	Garsų tarimo trūkumai dėl nepakankamai išlavėjusios foneminės klausos, kai nėra artikuliacinio aparato inervacijos ir anatominių trūkumų

Apibendrinant 1 lentelės duomenis galima teigti, kad vaikų garsų tarimo sutrikimų sąvokų samprata Lietuvoje minimaliai skiriasi nuo užsienyje vartojamų. Mūsų šalyje, Lietuvoje, nėra vartojama kalbėjimo dispraksijos sąvoka. Taip pat Lietuvoje fonologinių sutrikimų grupei gali būti priskiriama dizartrijs. Taip pat plačiai vartojama dislalijos sąvoka, kuri užsienio literatūroje vartojama tik funkcinės/organinės kilmės pastoviems kelių garsų tarimo trūkumams apibrėžti. Amerikos kalbos klausos kalbėjimo asociacijos (ASHA) (American Speech-Language-Hearing Association (1997-2017)) duomenyse nurodyta, kad *dislalija yra fonetinis ar fonologinis artikuliacijos sutrikimas, kuris nėra susijęs su artikuliacijos sutrikimu dėl kalbėjimo dispraksijos*. Nors išryškėja tam tikri sąvokų vartojimo Lietuvoje bei užsienyje skirtumai dėl skirtingų sutrikimų klasifikacijų, kurių laikomasi įvairiose šalyse, bet jų apibrėžimai išlieka panašūs. Šiame darbe bus vadovaujama Lietuvoje taikomomis klasifikacijomis (LR švietimo įstatymas 2012-03-13. Nr. V-395.“).

Hallahan, Kauffman (2003) teigia, kad kalbėjimo sutrikimai yra vartojimo sakininės kalbos bei produkavimo sutrikimai. Jiems yra priskiriami kalbėjimo sklandumo sutrikimai ir artikuliacijos sutrikimai. Lietuvoje klasifikaciją (TLK-10) į šią grupę įtraukia kalbėjimo tempo, balso bei fonetinius kalbėjimo sutrikimus. Powers (1971), Гриншпун (1989), Беккер, Совак (1981) išskyrė specifines

kalbos garsų bei garsų grupių tarimo klaidas, tokias kaip: iškraipymas, fonemų praleidimas, pridėjimas, pakeitimas. Taip pat šie autoriai išskyrė bendras žodines klaidas. Powers (1971) išskyrė specifinių kalbos garsų tarimo klaidas. Jos yra skirstomos į infantilinę perseveraciją, o tai yra kūdikio šneka, šveplavimą, infantili kalba (vieno ar daugiau šnypščiamųjų, švilpiamųjų garsų (*s, z, š, ž, č, dž*) tarimo klaidos), lalaciją (tai *r* arba *l* iškraipymas), įvairių kitų garsų tarimo klaidas.

Dauguma kalbėjimo ir kalbos sutrikimų atsiranda kalbinės raidos vystymosi laikotarpiu. Todėl tai ypač tampriai susiję su jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikais. Teresevičienės, Gedvilienės (1999); Андерсон (2002); Крайг (2002) autorių teigimu ir jų atliktais tyrimais, aiškinantis pradinių klasių mokinių kalbėjimo raidos bruožus. Visu pirma, minėtų autorių darbuose akcentuojama, kad 6–11 metų vaikų kalbos raida yra įspūdinga. Autorių tyrimai rodo, kad vaikai iki šešerių metų sukaupia didžiąją dalį savo gimtosios kalbos žinių. Barkauskaitės, Jakavonytės, Kalesnikienės (2005); Plentaitės, Marcelionienės (2003) teigimu, jaunesniajame mokykliniame amžiuje vaikai tobulina sakytinę kalbą. Крайг (2002) taip pat pažymi, kad žodyno plėtra nulemia sudėtingų gramatinių struktūrų sėkmingą mokymąsi bei vis tikslesnį žodžių vartojimą. Todėl galima teigti, kad jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų laikotarpis formuoja kalbos žodyną, pažinimą bei mąstymą. Tai ypač svarbus laikotarpis, kai kalba tampa visapusiška bendravimo, mąstymo ar pažinimo priemone.

Hallahan, Kauffman (2003) savo darbe pažymi, kad Nelson (1993) teigimu, pritaikant pragmatinį požiūrį į kalbą, nepaprastai sunku kalbos raidą atskirti nuo socialinės raidos ir pažinimo. Siekiant išskirti, nuo ko priklauso kalbos raidos išsivystymo lygis, buvo sudaryta kalbos raidos sutrikimo priežasčių (žr. 2 lentelė), remiantis Hallahan, Kauffman (2003):

2 lentelė. Kalbos raidos sutrikimų priežastys

Kalbos raida	Tyrimų rezultatai
Priklauso nuo smegenų veiklos bei smegenų vystymosi	Kalbos sutrikimus kartais sukelia smegenų disfunkcija
Kalbinio aktyvumo pasekmės	Kalbos sutrikimai gali kilti dėl netinkamo išmokimo
Kalbą galima analizuoti kaip informacijos priėmimo, apdorojimo bei pateikimo procesą	Neteisingai apdorojant informaciją, gali atsirasti kai kurių kalbos sutrikimų
Kalba grindžiama lingvistiniais dėsniais	Kalbos sutrikimus galima apibūdinti kaip nesugebėjimą taikyti tinkamų dėsnių pranešimams užkoduoti bei dekoduoti.
Kalba – vienas iš daugelio pažinimo įgūdžių	Kalbos sutrikimai atspindi pagrindines mokymosi bei mąstymo problemas.
Kalbą sąlygoja poreikis bendrauti esant socialinei sąveikai	Kalbos sutrikimai – tai nesugebėjimas veiksmingai sąveikauti su savo aplinka.

Apibendrinant 2 lentelės duomenis galima teigti, kad kalbos raidą sąlygoja ne vienas vidinis ar išorinis veiksnys, kuris turi įtakos jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikams. Taip pat svarbu pažymėti, kad kalba atskleidžiama kaip vienas iš daugelio pažinimo įgūdžių, kuris ypač svarbus ugdytiniams, kurie dar tik po truputį įsilieja į sparčiai besivystančią visuomenę. Juk kalba, anot Kurmanskienė (2003), tai universali bendravimo, mąstymo ir, žinoma, pažinimo priemonė, kuri padeda jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikams.

Nagrinėjant pagrindines jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų garsinės kalbos raidos sutrikimų priežastis, galima teigti, kad garsinės kalbos sutrikimų priežastys gali būti įvairios. Jas lemia daugelis jau anksčiau minėtų veiksnių: netaisyklingos aplinkinių kalbos mėgdžiojimas, žandikaulių deformacijos, įvairūs liežuvio pakitimai, netinkamai išaugę dantys, minkštojo arba kietojo gomurio pakitimai ir kita. Giedrienė (1986) teigimu, viena priežasčių yra nepalanki kalbinė aplinka. Tai artimiausių šeimos narių – tėvų ar kitų, su vaiku nuolat bendraujančių asmenų, kalbėjimo trūkumai. Kalbėjimo sutrikimai gali pasireikšti ir dėl nepakankamo bendravimo su vaiku stokos, mokymo sąlygų ar netinkamo auklėjimo. Autorė akcentuoja, kad vaiko ugdymui skiriama mažai dėmesio: neatsakinėjama į klausimus, neskaitytos knygelės, mažai kalbama apie aplinkos daiktus ar gamtos reiškinius. Kita, taip pat labai svarbi, kalbėjimo sutrikimų priežastis yra įvairūs fiziologinių ar anatomiinių kalbėjimo mechanizmų trūkumai (pavyzdžiui, netaisyklingas sukandimas, per didelis arba „prisegtas“ liežuvis ir kt.). Garsinės kalbos sutrikimų yra ir daugiau, todėl jos pateikiamos (žr.3 lentelėje).

3 lentelė. Garsinės kalbos sutrikimų priežastis

Autorius	Priežastys
Giedrienė (1987)	<ul style="list-style-type: none"> periferinių kalbos padargų anatominiai trūkumai: lūpos, gomurio nesuaugimai, netaisyklingas dantų sukandimas dėl žandikaulių patologijos, pernelyg stambus ar „prisegtas“ liežuvis, aukštas gomurys; organinės kilmės, centrinės nervų sistemos nevisavertiškumas. Jis atsiranda dėl sužalojimo vaisiaus vystymosi laikotarpiu, gimdymo metu, gyvenimo eigoje ar įgimto atskirų smegenų struktūrų neišsivystymo; psichinė deprivacija (vaiko pagrindinių psichinių poreikių nepatenkinimas – įspūdžių, teigiamų emocijų stoka).
Hallahan, Kauffman (2003) pateikia Nelson	<ul style="list-style-type: none"> aplinkos ir emociniai veiksniai, kurie yra susiję su kalbos sutrikimais. Jų pirminis šaltinis – vaiko psichologinė ar fizinė aplinka; įvairūs veiksniai – kalbos sutrikimų priežastys dažnai būna kompleksinės. pagrindiniai veiksniai, susiję su disfunkcija ir centrinės nervų sistemos pažeidimais; šalutiniai veiksniai, kurie susiję su sensoriniais arba fiziniais sutrikimais, nesukeliančiais smegenų disfunkcijos arba pažeidimų, bet prisidedantys prie kalbos sutrikimų.
Заваденко (2006)	<ul style="list-style-type: none"> nesuformuotos garsų realizavimo operacijos; fonemų skyrimo operacijų trūkumai; netinkamos realizavimo sąlygos dėl anatomiinių artikuliacinio aparato trūkumų.

Apibendrinant 3 lentelę galima teigti, kad garsų tarimo sutrikimus nulemia įvairūs kalbos padargų (lūpų, liežuvio, gomurio) pakitimai. To pasekmė – netariami arba netaisyklingai tariami garsai. Tai yra būdinga ir jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikams. Pakitimai gali būti lengvesnės formos, pvz: įvairūs liežuvio pakitimai (didelis nepaslankus arba per mažas; trumpas poliežuvinis raištis), netinkamai išaugę dantys. Tačiau dažnai jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikai turi ar yra turėję minkštojo arba kietojo gomurio pakitimus (pernelyg aukštas arba žemas, plokščias), žandikaulių deformacijas, kurios vėliau labai pasunkina visos taisyklingos kalbos raidos atstatymą ar jį tik pagerina (priklausomai nuo pakitimų sudėtingumo ir jų įveikimo galimybių). Dėl to atsiranda įvairūs kalbėjimo ir kalbos sutrikimai, kurie kelia problemų ugdymo procese. Enderby, Pickstone ir kt., (2009); Lof, 2011; Rvachew,

BrosseauLapre (2012) ir kiti užsienio autoriai mokslinėje literatūroje pažymi, kad kalbėjimo ir kalbos sutrikimai yra glaudžiai susiję su mokymosi sunkumais. Todėl galima daryti prielaidą, kad svarbu įveikti bet kokius mokiniui kylančius sunkumus, nes tai nulemia jo tolimesnį ugdymąsi.

Priskiriant sutrikimą įvairioms kalbos sutrikimų kategorijoms, pirmiausiai yra atkreipiamas dėmesys į kalbančiojo amžių. Visuomenei yra žinoma, kad iki penkerių metų amžiaus tam tikro pobūdžio netaisyklingas garsų tarimas – normalus reiškinys. Tačiau, jei toks tarimas laikui bėgant nepasikeičia, jam įveikti reikia specialių mokymo priemonių (SMP), kurios motyvuotų ar palengvintų sutrikimo įveikimą. Svarbu pastebėti, kad vaiko amžius susiformuoti įvairiems kalbiniam procesams nevienodos. Daroma išvada, kad reikia atsižvelgti, kada normaliomis sąlygomis pasibaigia atskirų kalbos elementų ir visos kalbos sistemos vystymasis.

Dislaliya vadinami garsų tarimo trūkumai, kurie išryškėja, kai yra normali klausa ir normali periferinio kalbėjimo aparato inervacija. Dislalijos sinonimas – šveplavimas. Wirth (1990) pateikė šveplavimo skirstymą pagal priežastis:

- funkcinis;
- fiziologinis;
- sąlygiškas (skiria kitų, bet nesuvokia savo šveplavimo);
- sensorinis (disgnozinis);
- dispraksinis;
- paveldėti faktoriai;
- protinio atsilikimo sąlygotas;
- maža paskatų arba jos netikusios;
- pavėluota kalbos raida;
- centrinis.

Braun (1999) teigimu, dažniausiai pasitaikantys fonetiniai sutrikimai – sigmatizmai. Šis autorius mini kelis faktus, kurie patvirtina sigmatizmo paplitimą: vėlus sibilantų atsiradimas (liežuvio priešakiniai frikatyviniai priebalsiai — švilpiamieji ir šnypščiamieji, pvz.: *s*, *z*, *š*, *ž*.) jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų garsinėje kalboje yra labai maža artikuliacinė fonetinė variacijos apimtis bei yra būtinas audityvinis pritaikymas, kuris yra skirtas garso suvokimui klausa. Andrianova, Vilkienė (1990) pažymi, kad sigmatizmo terminu vadinamas garsų *s*, *z*, *c*, *dz* (minkštųjų bei kietųjų), ir jiems artimų *š*, *ž*, *č*, *dž* painiojimas, praleidimas, keitimas kitais garsais ar iškraipymas.

Tokios autorės, kaip: Garšvienė, Ivoškuvienė (1993); Andrianova, Vilkienė (1990), nurodo, kad minėtas sigmatizmo rūšys gali būti, tokios kaip: šoninis, tarpdantinis, priedantinis, nosinis, lūpinis-dantinis, švilpiamasis, šnypščiamasis. Esant tarpdantiniam sigmatizmui ir tariant garsus, liežuvio galiukas iškišamas tarp dantų. Todėl šoninis sigmatizmas būna, kai iškvepiamas oras išeina pro vieną

arba abu jo šonus. Taip pat akcentuojama, kad liežuvio nugarėlė išsigaubia arba pakrypsta į šoną. Andrianovos, Vilkienės (1990) teigimu, nosinio sigmatizmo atveju visas oras (ar jo dalis) išeina pro nosį. Esant priedantiniam sigmatizmui, garsai *s, š, č* keičiami garsu *t*, o garsai *z, dz, ž, dž* – garsu *d* ir visai nesigirdi pūtimo. Lūpinio - dantinio sigmatizmo atveju garsų *s, c, š, č* skambesys panašus į *f*, o garsų *z, dz, ž, dž* – į garsą *v*. Švilpiamasis sigmatizmas - kai garsai *š, ž, š', ž'* keičiami į *s, z, s', z'* garsus. Kai garsai *s, z, s', z'* pakeičiami garsais *š, ž, š', ž'* tuomet - šnypščiamasis sigmatizmas. Užsienio autoriai Böhme (1997) ir Braun (1999) dar išskiria parasigmatizmą (garso *s* keitimą kitais garsais) ir asigmatizmą (garso *s* praleidimą). Dislaliją įveikti galima ugdant vaikus logopedinių pratybų metu ir atliekant šiuos etapus:

- smulkiosios motorikos tikslinimas;
- kalbos padargų mankšta;
- foneminės klausos ugdymas;
- garso tarimo mokymas, įtvirtinimas, diferencijavimas;
- užduotys žodynui turtinti ir rišliajai kalbai ugdyti (pagal savaitės temas).

Taip pat labai svarbu atkreipti dėmesį į nuoseklų ir pastovų ugdymą. Ugdymas turi būti aiškus, pasirenkami aiškūs bei įgyvendinami tikslai, uždaviniai, metodai ir priemonės, turinčios tikslingą poveikį ugdytiniui.

Kitas, tačiau taip pat sunkus sutrikimas – dizartrijs. Garšvienės, Ivoškuvienės (1993) teigimu, dizartrijs yra garsų tarimo sutrikimas, atsirandantis dėl nepakankamos periferinio kalbėjimo aparato inervacijos. Užsienio autorių, tokių kaip: Wirth, (1990); Shipley, Mc Afee (2004) teigimu, dizartrijų atvejais, dėl sutrikdyto kalbinio kvėpavimo, prozodinių kalbos elementų, neaiškios artikuliacijos bei pakitusios balso kokybės kenčia visas kalbėjimo procesas. Todėl šio sutrikimo atveju yra taikomas kompleksinis metodas. Jį sudaro pedagoginės ir gydomosios priemonės.

Dizartrijs įveikimas yra ilgas procesas, kuris gali trukti ne vienerius metus. Logopedo darbas yra skirstomas į kelis etapus. Pirmajame parengiamajame etape yra ugdomas poreikis kalbėti, rengiami artikuliacijos padargai garsų tarimui, aktyvinamas pasyvus žodynas, tikslinamos sensorinės funkcijos bei vyksta kalbinio kvėpavimo ir balso funkcijų korekcija bei mokoma bendrauti. Vėliau, kitame etape, siekiama atpalaiduoti raumenų įtampą, tikslinama artikuliacija, skatinamos bei ugdomos garsinės komunikacijos galimybės. Taip pat lavinamos balso ir tikslinamos kvėpavimo funkcijos, mokoma kontroliuoti kalbos padargų padėtis, siekiama ugdyti artikuliacinio aparato judesių pajutimą.

Apibendrinant reikėtų paminėti, kad šie sutrikimai gali būti organiniai arba funkciniai. Fonetiniai ir fonologiniai sutrikimai (dislalija ir dizartrijs) gali būti įveikti, jei bus taikomi efektyvūs įveikimo pedagoginiai ar gydymo etapai bei pasitelkiamos tinkamos ugdymo priemonės ir metodai. Jei logopedas

išsikels aiškius tikslus ir uždavinius bei išrinks tinkamus ugdymo metodus ir poveikį turinčias ugdymo priemones, atsižvelgdamas į vaiko sutrikimą, tuomet galima tikėtis gerų ugdymo rezultatų.

1.2 Ugdymo priemonių charakteristikos, įveikiant jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fonetinius ir fonologinius sutrikimus

Ugdant jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fonetinius ir fonologinius sutrikimus, būtina pažinti vaiką, jo gebėjimus, sunkumus ir poreikius. Kuriant ir įgyvendinant fonetinių ir fonologinių ugdymo programas yra planuojamos individualios, pogruginės ar grupinės pratybos. Kalbos ugdymo procese siūloma taikyti individualius ir grupinius darbo metodus: pokalbį, diskusiją, interviu, inscenizavimą, imitavimą, žaidimą bei informacines komunikacines technologijas. Būtina atsižvelgti į mokinių individualias dėmesio, suvokimo, mąstymo, valios, emocijų raidos ypatybes, polinkius, interesus, parinkti ir taikyti jiems tinkamus ugdymo metodus (LR švietimo įstatymas 2011-07-08. Nr. V-1228).

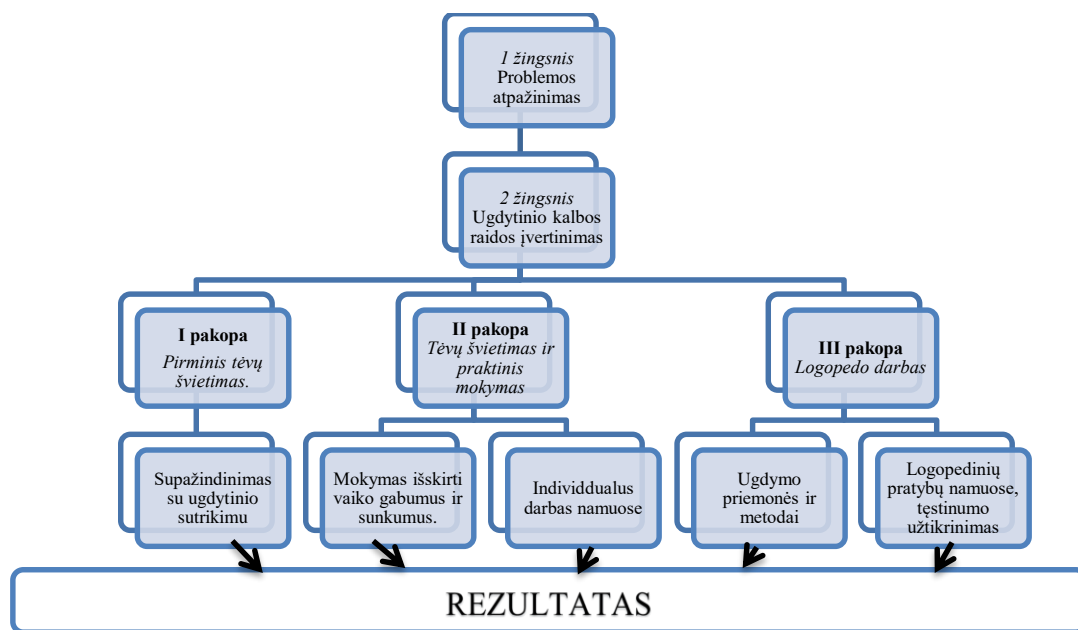
Logopedinės pagalbos tikslas ir uždaviniai – gerinti specialiųjų ugdymo(si) poreikių vaikų ugdymo(si) kokybę, teikti logopedinę pagalbą vaikams, turintiems kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, vykdyti kalbėjimo ir kalbos sutrikimų prevenciją. Mokyklose dirbantys logopedai ne tik tiesiogiai dirba su kalbėjimo ir kalbos sutrikimų turinčiais mokiniais, jie taip pat atlieka daug kitų darbų, kurie yra susiję su specialiojo ugdymo proceso organizavimu mokykloje. Logopedai taip pat glaudžiai bendradarbiauja su ugdytinių tėvais, dalykų mokytojais. Šie specialistai nuolat teikia informaciją, kokiais metodais ugdytinis, turintis tam tikrų sunkumų, turėtų būti įtraukiamas į pamokos veiklą ar kaip mokinys turėtų būti vertinamas. Logopedas taip pat įsitraukia į vaiko gerovės komisiją veiklą. Taip pat šis ugdytojas dalyvauja įvairiuose mokyklos renginiuose ir projektuose.

Logopedas, planuodamas savo darbą, gali pasirinkti siūlomas temas ir potemes, atsižvelgdamas į vaikus dominančias temas bei žinių lygį. Vienoms temoms galima skirti daugiau laiko, kitoms mažiau, atsisakyti tų temų, kurios, logopedo manymu, ugdytiniams yra nereikalingos.

Specialistas, remdamasis ugdymo programa (LR švietimo įstatymas 2015-05-06 d. Nr. V-457), gali susidaryti programos išplanavimą mėnesiui ar keliems mėnesiams, numatydamas konkrečias pratybų datas. Pratybų tema susijusi su leksikos plėtra ir rišliosios kalbos ugdymu. Artikuliacijos mokymas bei tikslinimas nėra susijęs su pratybų tema. Jis paruošiamas pagal kiekvieno vaiko ugdymo poreikį bei gali būti pradėtas nuo bet kurio artikuliacijos mokymo etapo. Atsižvelgus į ugdymo poreikį, galima iš karto mokyti kelių garsų tarimo. Foneminio suvokimo ugdymui bei garsinės analizės ir sintezės mokymui siūloma parinkti žodžius, susijusius su pratybų tema ir laikytis ugdymo nuoseklumo. Leksikos tikslinimui ir plėtrai pateikti žodžiai tikslina, įtvirtina ir plečia pasirinktos apibendrinančios sąvokos suvokimą. Sąvokų tikslinimas remiasi vaiko patirtimi, žvelgiama iš jo pozicijų. Gramatiškai taisyklingos kalbos ugdymui parenkamos užduotys, susijusios su pratybų tema, ir įtvirtina leksikos plėtrai numatytus žodžius. Rišliosios kalbos ugdymo užduotys skatina vartoti jau išmokus žodžius bei sąvokas kalboje.

Žodyno turinimas bei rišliosios kalbos ugdymas turi sąsajas su realiu gyvenimu, mokomasi to, kas vaikui yra aktualu ir reikšminga. Regimojo suvokimo ugdymas integruotas į kitas kalbos ugdymo sritis.

Logopedui būtina profesionaliai tobulėti bei kelti savo kvalifikaciją. Norint pasiekti gerų rezultatų ugdant mokinius, turinčius kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, svarbu gebėti atpažinti problemą ir nustatyti kalbos raidos nesklandumus. Glaudžiai bendradarbiauti su ugdytinių tėvais, juos supažindinti su esamu sutrikimu. Tėvų švietimas būtinas logopedo darbe. Todėl jis neatsiejama viso darbo dalis. Tėvai mokomi išskirti savo vaiko gabumus ir sunkumus, kad pastebėtų vaiko pastangas, gebėtų vertinti vaiko pasiekimus, tam rekomenduojamas individualus darbas namuose. Logopedinių pratybų metu svarbu parinkti tinkamas ugdymo priemones, kurios užtikrintų ugdytinio motyvaciją ir norą siekti teigiamų rezultatų, todėl jos pasirenkamos atsižvelgiant į ugdytinio amžių, gebėjimus ir sutrikimą. Taip pat svarbus dalykas logopedinių pratybų tęstinumas namuose. Svarbu, kad ugdytinis įtvirtintų logopedinių pratybų pasiektus rezultatus namuose atlikdamas panašias užduotis, jei reikia, pakartotų pratybų darbus. Visa ši visuma, padedanti pasiekti teigiamų rezultatų, pavaizduota (žr. 2 pav.).

2 pav. Logopedinės pagalbos schema

Pratybų metu su kalbėjimo ir kalbos sutrikimų turinčiu ugdytiniu logopedas naudoja strategijų įvairovę: artikuliacinę mankštą ar kalbos artikuliacijos lavinimo užduotis. Per kalbos lavinimo užduotis logopedas su vaiku bendrauja žaisdamas ir kalbėdamas. Logopedas gali pasitelkti paveikslukus, knygas ar tam tikrus objektus. Šis kalbos specialistas taip pat gali modeliuoti ir koreguoti taisyklingą garsų tarimą ir naudoti kartojimo užduotis, kad būtų ugdomi ir įsisavinami ir kalbėjimo kalbos įgūdžiai.

Kai jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikui yra nustatytas kalbėjimo ir kalbos sutrikimas, žaisdamas su kitais vaikais jis tobulina kalbos įgūdžius, nes žaidimai reikalauja bendravimo tarp žaidėjų, taisyklių supratimo. Todėl žaidimai klasifikuojami atsižvelgus į jų pedagoginę reikšmę (protiniai, sensoriniai, motoriniai). Tačiau toks skirstymas nėra visai tinkamas, nes kiekviename žaidime formuojasi protiniai sugebėjimai, fizinės ar dorovinės savybės. Bernotienė, Juraitienė (2011) nurodo, kad jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikai išsiugdo kalbinius gebėjimus bei pažįsta pasaulį nuolat ką nors veikdami – žaisdami, lytėdami, judėdami, kurdami. Todėl vieną iš efektyviausių jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų ugdymo metodų galima išskirti žaidimą. Žaidimo situacija iš kiekvieno žaidžiančio reikalauja tam tikro kalbinio bendravimo lygio. Jei vaikas nesugeba bendraamžiams išreikšti savo minčių ir pageidavimų dėl žaidimo eigos arba nesugeba suprasti auklėtojos ar kito žaidimo vadovo nusakomų žodinių žaidimo taisyklių ir nurodymų, kiti vaikai nenoriai su juo žaidžia. Taip pat jis pats gali tapti irzlus bei uždaras, nes pradės jaustis nevisavertis ir kitoks nei kiti vaikai. Aplinka jam atrodo atšiauri ir nedraugiška. Būtinumas tartis su vienmečiais skatina rišliosios kalbos ugdymą. Dauguma jaunesniojo ikimokyklinio amžiaus specialiųjų ugdymosi poreikių vaikų su bendraamžiais nebendrauja dėl kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, tačiau kartais tai stengiasi daryti neverbalinėmis priemonėmis, tokiomis kaip mimika, gestai ir panašiomis (Kaffemanienė, Burneckienė, 2001). Žaidimas turi ypatingą reikšmę vaiko kalbos ženklinimo funkcijai, kuri ugdoma vienus daiktus keičiant kitais. Jovaiša (2007) išskiria daug žaidimų rūšių, tačiau mums svarbiausia didaktiniai (mokomieji) žaidimai.

Didaktinių žaidimų tikslas yra suteikti jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikams tam tikrų žinių, ugdyti įgūdžius, tobulinti protinius gebėjimus bei teigiamus charakterio bruožus. Tai savita mokomoji priemonė. Grinevičienė (2006) teigia, kad didaktiniai žaidimai padeda sužinoti, ko nežinojo, pritaikyti, ką išmoko ir sužinojo. Jie lavina atmintį, išradingumą, formuoja mąstymą, protinio darbo įgūdžius. Anot minėtos autorės, tokios ugdytojo pasiūlytos užduotys patrauklia žaidybine forma, didina ugdytinio, turinčio fonetinių ir fonologinių sutrikimų, susidomėjimą, protinį aktyvumą. Šie ugdytiniai savarankiškai arba su nežymia suaugusiojo pagalba geba įveikti sunkumus. Žaidžiant didaktinius žaidimus su specialiai parengtomis logopedinėmis priemonėmis, mokomasi taisyklingo garsų tarimo, ugdoma foneminė klausa, mokoma žodžių garsinės analizės ir sintezės, turtinamas aktyvusis žodynas, tikslinamas kalbos gramatinis taisyklingumas, ugdoma rišlioji kalba. Tikslinamas regimasis ir erdvinis suvokimas, smulkioji motorika, didėja jutiminė patirtis. Grinevičienė (2006) teigia, kad didaktiniu žaidimu galima suteikti įvairių žinių ir įgūdžių, padėti juos įtvirtinti. Anot autorės, ugdytiniai žaisdami neturi jausti, kad yra kažko mokomi. Didaktinis, mokymo(si) tikslas turi slypėti žaidybiniuose veiksmuose.

Efektyvus jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų ugdymo planavimas – sudėtinga ir daug kūrybingumo bei laiko sąnaudų reikalaujanti užduotis. Kišonienė, Dudzinskienė (2007) nurodo, kad

logopedas kurdamas individualų ugdymo planą, orientuotą į kiekvieno atskiro vaiko gebėjimus ir poreikius, turi numatyti:

- įgyvendinamus tikslus ir siekius;
- tinkamas ugdymo strategijas;
- saugią mokymosi aplinką.

Logopedas turi siekti:

- nuoseklaus ugdymo ir ugdymosi tęstinumo;
- ugdymo intensyvumo, atsižvelgdamas į individualius mokinio poreikius;
- individualių vaiko ugdymosi poreikių tenkinimo galimybių.

Nepaisant tikslaus ugdymo planavimo tobulumo, ugdymo kokybę lemia ir ugdytojo gebėjimas perteikti ugdomąją medžiagą mokiniams. Ugdytojas pagal savo jėgas bei prigimtį pasirenka metodus, kurie padėtų efektyviausiai pasiekti ugdymo tikslus. Ugdytojo patyrimą lemia teorinis praktinis pasirengimas, asmeninės savybės, pedagoginiai gebėjimai. Visa tai nulemia vieno ar kitų metodų pasirinkimą bei jų taikymo efektyvumą. Tam, kad pasirinktų metodų efektyvumas būtų didelis, svarbu gebėti įvertinti ir tinkamai pasirinkti edukacines priemones, kurių šiuolaikiniame ugdyme gausu. Todėl svarbu išsiaiškinti ugdymo priemonės poveikį jaunesnio mokyklinio amžiaus vaikams įveikiant fonetinius ir fonologinius sutrikimus.

Atsižvelgiant į jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fonetinius ir fonologinius sutrikimus, ugdymo priemonių poveikis yra didelis. Klizaitė (2008) teigimu, mokymasis susijęs su konkrečiu individu bei yra labai individualus procesas, kurio metu yra sunku pakeisti mokinio pažinimo ir metapažinimo procesus, neįvertinus jų motyvacijos. Todėl labai svarbu sužadinti vaiko smalsumą ir motyvuoti vaiką darbui. Viena iš ugdytinių motyvacinių priemonių – žaismingos, spalvotos ir smalsumą skatinančios ugdymo priemonės. Šios priemonės turi būti ne tik žaismingos, skatinančios ugdytinių domėjimąsi jomis, bet ir turi turėti poveikį vaiko ugdymo(si) procese. Kuriant ugdymo priemones svarbu atsižvelgti į jų vertinimo sistemą. Valverde, Bianchiir ir kt. (2002), šalyse, kuriose nėra formalios vadovėlių ar kitų, neskaitmeninių mokymo priemonių vertinimo sistemos, autoriai nurodo, kad tik specialistai ar mokytojai gali geriausiai nuspręsti, kas tinka jų ugdytiniais. Priemonių ar vadovėlių naudojimą bei pritaikymą ugdymo procese nusprendžia patys ugdytojai. Tačiau svarbu nepamiršti, kad tam reikia atitinkamos ugdytojo kompetencijos ir kvalifikacijos. Todėl nenuostabu, kad vadovėlių ar kitų mokomųjų priemonių vertinimas priklauso nuo švietimo politikos ir šalies politinės sistemos. Lietuvoje mokytojai ar kvalifikuoti specialistai gali kurti ir išleisti priemones patys. Tačiau šių kūrėjų darbai bus įvertinti pagal „Bendrojo ugdymo dalykų vadovėlių ir mokymo priemonių atitikties teisės aktams įvertinimo ir aprūpinimo jais tvarkos aprašą“ nustatytą tvarkos aprašą, laikantis minėtame apraše nurodytų reikalavimų (LR švietimo įstatymas 2011-11-30 Nr. V-2310).

Repoussi ir Tutiaux-Guillon (2010) išskyrė vadovėlių bei kitų mokomųjų priemonių vertinimo sistemas pagal tai, ar:

- vertinimas privalomas ar rekomenduojamojo pobūdžio;
- ar nustatytas skirtingų vadovėlių, mokomųjų priemonių skaičius kiekvienam dalykui (jei tai yra reikalinga);
- yra ar nėra formalaus vadovėlių vertinimo šalyje.

Remiantis minėtais aspektais Repoussi ir Tutiaux-Guillon (2010) išskyrė penkias skirtingas vadovėlių tvirtinimo sistemų rūšis. Vienas iš minėtų aspektų, kai vertinimas privalomas, tinka Slovakijai, Lietuvai, Lenkijai, Latvijai ir kitoms šalims.

Nogova, Huttova (2006) teigimu, vertindamas vadovėlių ir kitų ugdomųjų priemonių kokybę Slovakijos Nacionalinis švietimo institutas atsižvelgia į jų atliekamas funkcijas. Buvo nagrinėjama ar teikiama tinkama informacija, pripažįstami ir skatinami skirtingi požiūriai. Šiam švietimo institutui buvo svarbu išsiaiškinti, ar priemonės motyvuoja mokinius mokytis, skatina savarankišką ugdytinių mokymąsi, ar ugdo mokinių asmenines kompetencijas, socialinius gebėjimus, įvairius mokymosi požiūrius. Svarbu buvo išsiaiškinti, ar priemonės pateikia instrukcijas pamokoms, skatina vertinimą bei įsivertinimą. Nogova, Huttova (2006) pagal kategorijas išskyrė ugdymo priemonių ir vadovėlių vertinimo kriterijus:

1 kriterijus, „Atitikimas pagrindiniams švietimo dokumentams“, apima šiuos kriterijus: atitikimas mokymo programai, loginei dalyko struktūrai bei kurso standartams (iš viso 17 taškų).

2 kriterijus, „Asmens ugdymas yra vertybės, gebėjimai bei kompetencijos“, apima šiuos kriterijus: mokinių integravimas į platesnę visuomenę ar dalyko nauda kasdieniame gyvenime bei pagrindinių mokinių gebėjimų ugdymas (iš viso 18 taškų).

3 kriterijus, „Turinio parinkimas“, apima šiuos kriterijus: turinio raiška atsižvelgiant į dalyką, pusiausvyra tarp pagrindinio ar papildomo turinio, faktinis bei techninis informacijos tikslumas (iš viso 18 taškų).

4 kriterijus, „Metodologija“, apima šiuos kriterijus: turinio prieinamumo metodai, stilistinė teksto charakteristika, užduočių bei klausimų formulavimas ir sistema, ugdomojo turinio pateikimas atsižvelgiant į ugdymą ir ugdymąsi (iš viso 24 taškai).

5 kategorija, „Grafinis išdėstymas“, apima šiuos vertinimo kriterijus: iliustracijų kokybę atsižvelgiant į motyvaciją ir jų estetinę vertę, iliustracijų ir teksto suderinamumas, aiškus ugdomojo turinio išdėstymas, grafinis teksto pateikimas (iš viso 17 taškų).

6 kategorija, „Socialinis teisingumas“, apima vieną kriterijų – pagarbą socialiniam teisingumui (iš viso 7 taškai).

Išnagrinėjus Lietuvos sistemos reikalavimus, vertinant specialiąsias mokymo priemones, vieną iš pagrindinių ugdymo priemonių poveikį užtikrinančių reikalavimų galima išskirti privalomą mokymąsi, remiantis Lietuvos pagrindinio bei pradinio ugdymo bendrųjų programų reikalavimais – specialiųjų poreikių mokinių aprūpinimas jų gebėjimus atitinkančiomis mokymo priemonėmis. SMP (specialiosios mokymo priemonės) – parengtos ar pritaikytos specialiųjų poreikių asmenims ir jų ugdymo procese naudojamos techninės, vaizdinės, kompiuterinės demonstracinės priemonės. Tokios kaip: daiktai, žaislai ir medžiagos bei pratybų sąsiuviniai (LR švietimo įstatymas 2004-12-31 d. Nr. ISAK-2095). Specialiųjų mokymo priemonių (SMP) naudojimas ugdymo procese turi:

- ugdyti bendruosius bei dalykinius gebėjimus;
- didinti ugdymo(si)veiksmingumą;
- teigiamai veikti mokymosi motyvaciją – mokymo priemonės, atitinkančios gebėjimus bei poreikius, daro mokymąsi patrauklesnį;
- mokyti ieškoti papildomos informacijos;
- sudaryti mokiniui galimybes dirbti savarankiškai, neprašant nuolatinės pedagogo pagalbos;
- ugdyti gebėjimą bendrauti su bendraamžiais ar pedagogais;
- ugdyti adaptacinius sugebėjimus bei socialinius įgūdžius.

Specialiosios mokymosi priemonės padeda siekti iškeltų pamatuotų, konkrečių, pasiekiamų ugdymosi tikslų, nes jos yra rengiamos atsižvelgiant į Bendrąsias ugdymo programas, ugdytinių gebėjimus ir galias. SMP padeda sumažinti arba įveikti mokymosi sunkumus, jei yra aiškiai ir nuosekliai pateikiamos. Žinant, kad savivaldžiam mokymesi labai svarbu naujų žinių įgijimas ir mokymasis iš jau turimų įgūdžių, būtina, kad SMP atitiktų mokinio turimą pasiekimų lygį ir skatintų naujų dalykų išmokimą bei tobulintų turimus gyvenimiškus įgūdžius. Taip pat svarbu, kad priemonė skatintų bendravimą, bendradarbiavimą bei sudarytų sąlygas savarankiškai mokinio veiklai.

Labai svarbiu komponentu vertinant SMP laikomas priemonės daugiafunktionalumas ir mobilumas. Taip pat svarbu, kad SMP pasižymėtų spalvų, vaizdo, šrifto, teksto derme. Taip būtų didinamas mokomosios medžiagos vaizdumas ir įtaigumas. Priemonė ugdytiniui būtų estetiška, saugi, prasminga ir patraukli.

Kuriant specialiąsias mokymosi priemones labai svarbi vaizdinė informacija. Ją ugdytiniai įsisavina greičiau, didėja motyvacija dirbti. Vaizdinė informacija gali būti pateikiama kaip nuotrauka, iliustracijos, schemas, kartoschemas, grafikai, žemėlapiai bei kita. Mokiniai lengviau suvokia informaciją, kai tekstinė informacija papildyta ar perteikta vaizdine. Remiantis įvairiais šaltiniais buvo sudaryta lentelė, vaizduojanti įvairias vaizdinės informacijos rūšis pagal kognityvinį jos pobūdį, ir pateikta (*žr.5 lentelėje*).

5 lentelė. Vaizdinės informacijos rūšys ir jų pobūdis

Rūšis	Funkcija	Naudingumas
Padedanti atsiminti	Suteikia pagalbą atminčiai	Atsimenant faktus
Detalizuojanti	Sukonkretina pateiktą informaciją	Aiškinat sąvokas, reiškinius ir faktus
Paralelinė	Pateikiama ta pati informacija, kaip ir tekste, tik kita forma (vizualiai)	Siekiant sudominti ar turinio prieinamumo aspektu
Sisteminanti	Turiniui suteikia struktūrą, apibendrina pateiktą medžiagą	Analizuojant reiškinius arba pavaizduoti procesus ar objektus
Interpretuojanti	Supaprastina turinį	Pateikiant skirtingas suvokimą arba nuomones apie sudėtingus reiškinius ar procesus
Praplečiantį	Pateikia naujų aspektų	Ieškant ryšių tarp faktų, reiškinių
Dekoratyvinė	Puošia arba informuoja	Naudinga siekiant suteikti estetinį pasigėrėjimą ar kartais informuoti

Apibendrinant 5 lentelę, galima daryti prielaidą, kad vertinant pateiktą vaizdinę informaciją reikėtų atsižvelgti, ar:

- vaizdinė informacija – žodinės informacijos pateikimo dalis;
- naudojamos vaizdinės informacijos tikslas aiškus;
- pateikiama skirtingiems kognityviniams procesams bei skirtingo sudėtingumo;
- skirta vaizdinė informacija;
- yra stiprus ryšys tarp teksto (jei jo yra) ir vaizdinės informacijos;
- vaizdinė informacija funkcionali.

Ugdomosios priemonės dizainas gali sustiprinti ugdymosi procesą. Tokiu atveju, išdėstymas atlieka pora svarbių funkcijų: informacijos struktūravimo bei dėmesio atkreipimo. Tinkamas spalvų panaudojimas daro teigiamą įtaką ugdytinių mokymuisi, ypač ugdant jaunesnio mokyklinio amžiaus vaikus. Spalvos jiems padeda greičiau įsisavinti informaciją, o vėliau ir ją atsiminti.

Specialiųjų ugdymo priemonių naudojimas ugdymo procese turi būti veiksmingas ir skirtas ugdyti bendruosius bei dalykinius gebėjimus, didinti mokymo(si) veiksmingumą, teigiamai veikti ugdymosi motyvaciją (SMP daro mokymąsi patrauklesnį, atitinka ugdytinio gebėjimus ir poreikius). Taip pat SMP turi sudaryti sąlygas mokiniui dirbti savarankiškai, neprašant nuolatinės pagalbos. Mokyti ieškoti papildomos informacijos bei ugdyti socialinius įgūdžius ir sugebėjimus ar ugdyti gebėjimą bendrauti su pedagogais arba bendraamžiais.

Taip pat anksčiau minėtame įstatyme (LR švietimo įstatymas 2004-12-31 d. Nr. ISAK-2095) nurodoma, kad renkantis SMP vienais svarbiausių kriterijų laikomi mokinio specialieji ugdymosi poreikiai (SUP), jų pobūdis ir dydis. Todėl svarbu žinoti, kokiais stipriaisiais ugdytinio gebėjimais būtų galima remtis ugdymo procese. Toliau taip pat išskiriami bendrieji (privalomi) ir papildomi (privalumai) SMP kriterijai (LR švietimo įstatymas 2004-12-31 d. Nr. ISAK-2095) (*žr.3 pav.*).

Bendrieji SMP kriterijai

- Padeda siekti mokiniui ugdymo programų tikslų;
- Padeda sumažinti arba įveikti mokymosi sunkumus;
- Priemonėje aiškiai, nuosekliai pateiktos užduotys;
- Priemonėje aiški, nuosekli informacijos struktūra, neperkrauta ugdomosios medžiagos detalėmis;
- Priemonė daugiafunkcionali;
- Atitinka mokinio pasiekimų lygį ir skatinti naujų dalykų išmokimą, tobulinti turimus įgūdžius;
- Priemonė mobili arba stacionari;
- Priemonė pasižymi spalvų, vaizdo, šrifto, teksto derme;
- Formuoja gyvenimiškus įgūdžius;
- Didina mokomosios medžiagos vaizdumą, įtaigumą;
- Skatina mokinių bendravimą bei bendradarbiavimą;
- Sudaro sąlygas savarankiškai mokinių veiklai;
- Mokiniui estetiška, saugi, prasminga, patraukli priemonė;
- Priemonė atitinka higienos reikalavimus.

Papildomi SMP kriterijai

- Suteikia galimybę patikrinti atliktą darbą;
- Tinkama naudoti vienam arba keliems klasės mokiniams;
- Tinkama naudoti tiek individualioje, tiek grupės veikloje;
- Moko savarankiškai ieškoti papildomos informacijos;
- Tinkama naudoti įvairiose veiklose bei įvairiems įgūdžiams ugdyti (skaičiavimo gebėjimams ugdyti, smulkiajai motorikai lavinti ir kt.);
- Priemonė turi vartojimo instrukciją ar mokytojo knygą;
- Sudaro pedagogui galimybes ją pritaikyti skirtingų poreikių mokiniams ugdyti.

3 pav. Specialiųjų mokymosi priemonių (SMP) kriterijai

Specialistai, mokytojai kurdami ugdymo priemones pasirenka tam tikras veiklas, kurios padeda siekti ugdymosi tikslų. Kiekviena veikla yra skirtingai pasiekama. Tačiau, kai šios veiklos pasirenkamos sistemingai, tuomet reikėtų kalbėti apie ugdomasias strategijas. Beek (2009) teigia, kad efektyviam mokymuisi gali būti naudojamos šios ugdomosios strategijos ir teikiama didelė nauda ugdytiniui. Ugdymo strategijos ir jų nauda ugdytiniui pateikiamos (žr. 6 lentelėje).

6 lentelė. Ugdomosios strategijos ir jų nauda ugdytiniui

Ugdomosios strategijos	Ugdomųjų strategijų nauda
Motyvacija	Jei motyvacija veda prie aukštesnių protinių pastangų, tuomet vyksta ugdymasis.
Turimų žinių aktyvavimas	Ugdytinių jau turimų žinių aktyvinimui reikėtų naudoti tokius formatus: ankstesnių pamokų apibendrinimą ar klausimų uždavimą.
Galimybių atlikti pratimus sudarymas	Panaudodami jau įgytus gebėjimus ar žinias įtvirtina atliekant atitinkamas užduotis
Mokymosi proceso reflektavimas	Kaip sekėsi ugdytiniams atlikti užduotį? Ar užduočiai atlikti reikėjo daug laiko? Kokie rezultatai?
Dėmesio atkreipimas ir išlaikymas	Tikslo ir uždavinių supažindinimas pratybų ar pamokos pradžioje arba ugdymo procese pateikiami pavyzdžiai artimi ugdytinių aplinkai (atsižvelgiant į ugdytinių amžių).

Grįžtamojo ryšio teikimas	Informacija apie užduotį – ugdytiniai informuojami apie užduoties atlikimo rezultatus (kaip sekėsi, ar pasiekė reikiamą rezultatą, paaiškinama, ką darė netinkamai, ar pagiriami už teisingai atliktą užduotį)
---------------------------	--

Toliau pateikiama specialiųjų mokymosi priemonių parinkimas mokiniams, turintiems kalbos bei kitų bendravimo sutrikimų (LR švietimo įstatymas 2004-12-31 d. Nr. ISAK-2095).

Pagrindiniai kriterijai, pasirenkant ugdymo priemones fonetinį ir fonologinį sutrikimą turintiems ugdytiniais:

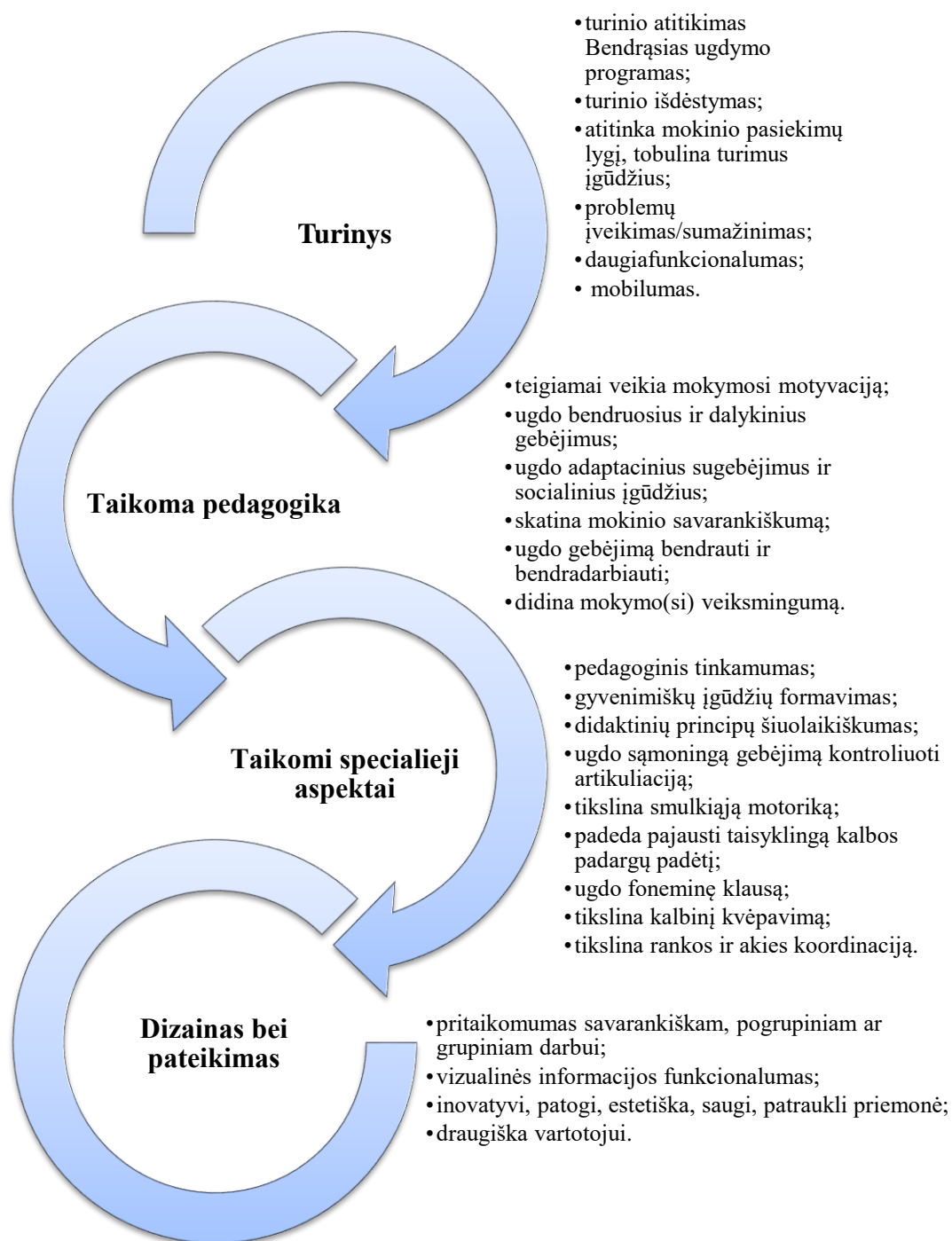
- formuoja žodžio, garsų analizės bei sintezės bei rašomosios kalbos įgūdžius;
- ugdo mokinio foneminę klausą;
- plečia ir tikslina mokinio aktyvų ir pasyvų žodyną;
- užduotys formuluojamos paprastais sakiniais, kad jas galėtų suprasti mokinys;
- lavina smulkiąją motoriką, padeda įsiminti rankos judesį mokantis rašyti raides bei įtvirtina rašymo įgūdžius (pvz.: raidžių trafaretai ir kt.);
- atitinka silpnesnius nei kitų mokinių skaitymo bei rašymo gebėjimus;
- įgarsinta medžiaga tiems, kurie negali dirbti su tekstu (pvz.: disleksija, aleksija).

Dirbant su specialiųjų poreikių turinčiais mokiniais (SUP), pritaikytos arba parengtos asmenims ir jų ugdymo procese naudojamos priemonės: demonstracinės, vaizdinės techninės, kompiuterinės priemonės bei medžiagos ir daiktai, pratybų sąsiuviniai ir žaislai. Tačiau svarbu prisiminti, kad renkantis ugdymo priemonę pirmiausiai reikėtų atsižvelgti į ugdytinio amžių, poreikius bei sutrikimą.

Norint pasiekti ugdymo priemonių poveikį ir veiksmingumą, pasak Reints (2002), vadovėlių ar ugdymo priemonių vertinimas yra atliekamas keliais pagrindiniais etapais:

- vadovėlio/ugdymo priemonės turinio vertinimas;
- taikomos pedagogika vertinimas;
- vadovėlio/ugdymo priemonės dizainas bei pateikimo vertinimas.

Kiekvienas vertinimo etapas susideda iš mokymosi funkcijų, kurios yra labai svarbios vertinant vadovėlių/ugdymo priemonę. Todėl buvo sudaryta fonetinių ir fonologinių ugdymo priemonių kokybės vertinimo kriterijų modelis, kuris pateiktas (žr. 4 pav.).

4 pav. Fonetinių ir fonologinių ugdymo priemonių vertinimo kriterijų modelis

2. TYRIMO METODOLOGIJOS PAGRINDIMAS

Šioje magistrinio darbo dalyje pagrindžiama specialiosios „Sound Ways“ mokymosi priemonės poveikis įveikiant jaunesnio mokyklinio amžiaus vaikų fonetinius ir fonologinius sutrikimus tyrimo metodologija.

2.1 Tyrimo organizavimas ir metodai

Empiriniu tyrimu buvo siekiama atskleisti „Sound Ways“ ugdymo priemonės poveikį įveikiant jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fonetinius ir fonologinius sutrikimus, keliais koncentrais: ikimokyklinio amžiaus (3 – 5 metų), priešmokyklinio amžiaus (6 – 7 metų) ir pradinių klasių (7 – 11 metų) ugdytiniais. Rutkienė, Teresevičienė (2010) teigia, kad siekiant užtikrinti kokybiškus tyrimo rezultatus bei gaunamų duomenų pagrįstumą, labai svarbu numatyti pagrindinius tyrimo etapus. „Sound Ways“ ugdymo priemonės poveikį, įveikiant jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fonetinius ir fonologinius sutrikimus, tyrimas buvo įgyvendintas trimis etapais.

Empirinį tyrimą sudaro šie etapai:

1) Remiantis mokslinės literatūros bei dokumentų analize, buvo siekiama atskleisti ugdymo priemonių poveikį, įveikiant jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fonetinius ir fonologinius sutrikimus, formuluojama bei tikslinama problema, sprendžiami tyrimo etikos klausimai, pasirenkami informantai. Šiame etape buvo aiškinamasi, kokios ugdymo priemonės turi poveikį, įveikiant jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fonetinius ir fonologinius sutrikimus.

2) Logopedų pusiau struktūruotas interviu. Tyrimas atliktas 2017 m. gegužės mėnesį. Šio interviu metu norėta sužinoti, kokias ugdymo poveikį turinčias priemones naudoja logopedai, įveikiant jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fonetinius ir fonologinius sutrikimus, bei pagal kokius požymius ar kriterijus atrenkamos šios priemonės. Specialistai vertino „Sound Ways“ ugdymo priemonę bei jos poveikį, įveikiant jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fonetinius ir fonologinius sutrikimus.

3) Specialistų „Sound Ways“ ugdymo priemonės poveikio vertinimas, įveikiant jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fonetinius ir fonologinius sutrikimus. Surinktos informacijos apdorojimas bei analizė, pokyčių įvertinimas, rezultatų interpretavimas, išvadų ir rekomendacijų rengimas.

Tyrimo duomenys buvo renkami šiais metodais:

- Dokumentų analizės metodu buvo vertinama ugdymo priemonė, įveikiant vaikų fonetinius ir fonologinius sutrikimus. Atlikus dokumentų analizę buvo pasirinkta ugdymo priemonė, kuri yra skirta įveikti jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fonetinius ir fonologinius sutrikimus, bei atliktas kokybinis tyrimas.
- Turinio analizės principas yra respondentų pateiktų atsakymų į klausimus turinio analizė ir įvertinimas. Išskiriamos subkategorijas ir kategorijas, kurios vėliau yra interpretuojamos.

- Kokybiniam tyrimui pasirinktas pusiau struktūruotas interviu būdas, nes iš anksto yra numatyti klausimai. Tyrimo metu yra laisva bendravimo forma su respondentu, kad tiriamasis nejaustų įtampos. Tyrimu siekiama nustatyti logopedų požiūrį bei tiriamos „Sound Ways“ ugdymo priemonės poveikį jaunesniojo mokykinio amžiaus vaikams įveikiant fonetinius ir fonologinius sutrikimus. Siekiant išsiaiškinti, kaip respondentai vertina „Sound Ways“ ugdymo priemonės poveikį jaunesniojo mokykinio amžiaus vaikams įveikiant fonetinius ir fonologinius sutrikimus, buvo sudarytas klausimynas (žr. I priedas). Tačiau patys svarbiausi ir atskleidžiantys nagrinėjamos ugdymo priemonės poveikį jaunesniojo mokykinio amžiaus vaikams buvo šie: 1) Ar „Sound Ways“ ugdymo priemonė atitinka taikomą turinį ir koks yra priemonės poveikis vaikui taikant ugdomąjį turinį? 2) Ar „Sound Ways“ ugdymo priemonė netrukdo panaudoti taikomos pedagogikos ir koks yra priemonės poveikis vaikui taikant pedagoginius aspektus? 3) Ar „Sound Ways“ ugdymo priemonėje yra taikomi specialieji aspektai ir koks yra priemonės poveikis vaikui taikant specialiuosius aspektus? 4) Ar „Sound Ways“ ugdymo priemonės dizainas ir prieinamumas patinka jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikams turintiems fonetinius ir fonologinius sutrikimus bei koks yra priemonės dizaino ir prieinamumo poveikis vaikui?

2.2 Tyrimo imties pagrindimas

Rutkienė, Teresevičienė (2010) teigia, kad atliekant kokybinį tyrimą netaikomi griežti imties tūrio apribojimai. Tačiau yra labai svarbus homogeniškumas ir „sniego gniūžtės“ principu atlikta tiriamųjų atranka. Šiame kokybiniame tyrime imtis – generalinė aibė, nes pasirinkti logopedai, dirbantys su jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikais, turinčiais fonetinių ir fonologinių sutrikimų. Imtis homogeninė, o tai atskleidžia, kad šiam tyrimui įgalinti buvo pasirinktas interviu pagal apklausiamųjų specialistų tipą. Kitaip tariant, informantai pasirinkti, atsižvelgiant į darbo pobūdį su skirtingo amžiaus tarpsnių ikimokyklinio, priešmokyklinio ir pradinėjų klasių amžiaus vaikais. Iš viso kokybiniame tyrime dalyvavo 10 logopedų, iš įvairių Lietuvos miestų: Šiaulių, Jonavos, Utenos ir Anykščių, savo ugdymo procese naudojančių „Sound Ways“ ugdymo priemonę. Dauguma respondentų su šia priemone dirba, darželiuose ar pradinėse mokyklose, po 2-3 metus. Logopedų kvalifikacinė kategorija, apklaustų pusiau struktūruoto interviu metu svyravo tarp neturinčio, vyresniojo logopedo ar logopedo metodininko. Maža tyrimo imtis turi vykti iki prisotinamumo. Kitaip tariant, respondentų atsakymai pradeda kartotis. Atsižvelgiant į tai nėra tikslo vykdyti didelę, netikslią apklausą žodžiu.

2.3 Tyrimo etika

Atliekant apklausą, logopedams buvo garantuojamas anonimiškumas. Viso kokybinio tyrimo metu buvo laikomasi tyrimo etikos. Atsižvelgiant į Žydžiūnaitės (2007) rekomendacijas buvo

siekiami konfidencialumo, darbe rašomi ne tikrieji specialistų vardai, o pseudonimai. Atliekant tyrimą, atsižvelgta į esminius tyrimo etikos principus:

- teisė būti nepažeistam:
 - nutraukti tyrimą esant įtarimui, kad tyrimas neigiamai veikia tiriamojo sveikatą;
 - garantuoti, kad sveikatai negresia pavojus, apsaugoti tiriamuosius nuo psichologinio pažeidžiamumo;
- teisė nebūti išnaudojamam:
 - tyrimas neturi kelti nepasitenkinimo jausmo tiriamiesiems;
- užtikrinti, kad tyrimo metu gauta informacija nebus panaudota prieš juos pačius;
- santykis tarp rizikos ir naudos:
 - tiriamieji turi būti informuoti apie naudos veiksnius, galimas rizikas ir žinoti visas tyrimo aplinkybes bei laisva valia apsispręsti dėl dalyvavimo tyrime;
- tyrimo naudingumas: paaiškinti tiriamiesiems atliekamo tyrimo naudingumą;
- pagarba asmens orumui:
 - gerbti sprendimą atsisakyti dalyvauti tyrime, pagarba tiriamojo asmenybei, apsisprendimui dalyvauti ar nedalyvauti tyrime;
- teisingumas:
 - paslaugas ir pagarbą elgesys su tiriamaisiais;
 - pagalbos suteikimas esant traumoms;
 - galimybė gauti išsamią informaciją apie tyrimą;
 - tiriamųjų atrinkimas remiantis moksliniais kriterijais;
- konfidencialumas:
 - tiriamieji nebus atpažinti iš pateikto aprašo;
 - neapdorota tyrimo informacija bus prieinama tik tyrimo dalyviams;
 - tyrimo informacijos neviešinimas;
- privatumas:
 - tyrimo metu gautos informacijos konfidencialumas;
 - tiriamųjų anonimiškumo užtikrinimas;
 - nesikišimas į tiriamųjų asmeninį gyvenimą.

2.4. Tyrimo instrumento pagrindimas

Kalba – pagrindinė mūsų bendravimo priemonė. Ji tautos kultūros dalis, turinti didelę įtaką ugdytiniui. Todėl labai svarbu, dar jaunesniojo mokyklinio amžius vaikus išmokyti taisyklingai ją

vartoti. Esant fonetiniams ir fonologiniams sutrikimams svarbu suteikti ugdytiniui profesionalią logopedo pagalbą. Šis specialistas gebės parinkti tinkamus ugdymo tikslus, uždavinius ir ugdymo priemones atsižvelgdamas į ugdytinio galimybes ir poreikius.

Ugdymo priemonės turi atitikti ugdomąjį turinį, pedagoginius ir specialiuosius aspektus bei dizainą ar ugdymo priemonės pateikimą. Šie aspektai yra labai svarbūs ugdytiniui ir jo ugdymo proceso gerinimui. Logopedas turi pasirinkti ugdymo priemonę taip, kad ji ugdytų ne tik bendruosius bet ir dalykinius gebėjimus bei skatintų jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų motyvaciją saviugdai.

Atsižvelgiant į 1.1 ir 1.2 skyriuose atliktą dokumentų ir mokslinę literatūros analizę, įveikiant jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fonetinius ir fonologinius sutrikimus, remiantis SMP reikalavimais sudarytos charakteristikos, kriterijai ir indikatoriai, kurie pateikiami 7 lentelėje.

7 lentelėje. Jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fonetinių ir fonologinių sutrikimų įveikimo galimybių charakteristikos, kriterijai ir indikatoriai, taikant SMP

Charakteristika	Kriterijai	Indikatoriai
Dalykinis turinys	Priemonė padeda siekti mokiniui Bendrųjų ugdymo programų tikslų	Nenukrypstama nuo Bendrųjų ugdymo programų
	Priemonė padeda įveikti arba sumažinti mokymosi sunkumus	Lengviau įveikiami arba sumažinami mokymosi sunkumai
	Mokomosios medžiagos perteikimas yra aiškus ir nuoseklus	Metodiškai perteikiama mokomoji medžiaga
	Priemonė daugiafunkcionali	Priemonė turi daugiau nei vieną panaudojimo galimybę. Ugdo įvairius gebėjimus
	Ugdymo priemonė mobili	Lengvas priemonės panaudojimas (neprišantis prie vienos vietos)
	Pritaikoma prie individualių mokinio gebėjimų	Skatina naujų dalykų išmokimą, tobulina turimus įgūdžius
Pedagoginiai aspektai	Teigiamai veikia mokymosi motyvaciją	Skatina ugdytinių mokymąsi, vaikų smalsumą, domėjimąsi dar neatrastais dalykais, tobulina jau turimus įgūdžius
	Ugdo bendruosius ir dalykinius gebėjimus	Lavina ne tik bendrus, jau įgytus bet ir specifinius gebėjimus
	Ugdo adaptacinius sugebėjimus ir socialinius įgūdžius	Moko prisitaikyti ir įgyti socialinių įgūdžių
	Skatina ugdytinio savarankiškumą	Sudaro mokiniui galimybes dirbti savarankiškai
	Ugdo gebėjimą bendrauti ir bendradarbiauti	Padedą bendrauti ir bendradarbiauti
	Didina mokymo(si) veiksmingumą	Mokymosi procesas įdomesnis, įvairesnis ir efektyvesnis
Specialieji aspektai	Pedagoginis tinkamumas	Tinkama naudoti švietimo įstaigose
	Ugdo sąmoningą gebėjimą kontroliuoti artikuliaciją	Ugdo taisyklingą mokomų garsų tarimą
	Tikslina smulkiąją motoriką	Tikslina rankos riešo ir pirštų judesius
	Padedą pajaušti taisyklingą kalbos padargų padėtį	Naudojant kinestezinį metodą išmoksta taisyklingai tarti garsus
	Ugdo foneminę klausą	Geba klausia diferencijuotis panašiai skambančius, bet skirtingai artikuliuojamus garsus
	Tikslina kalbinį kvėpavimą	Balsas tolygus, netrūkčiojantis

	Tikslina rankos ir akies koordinaciją	Ugdytinis geba sekti ir kontroliuoti savo rankos judesius. Tikslinamas/ugdomas regimasis ir erdvinis suvokimas
	Formuoja gyvenimiškus įgūdžius	Formuoja ar koreguoja jau turimus ar būtinus įgūdžius, kurių prireiks vėliau
	Didaktinių principų šiuolaikiškumas	Atitinka šiuolaikiškų priemonių mokomuosius (didaktinius) reikalavimus
Vizualiniai aspektai	Pritaikomumas savarankiškam pogruginiam ar grupiniam darbui	Priemonė gali būti pritaikyta individualiam, pogruginiam arba grupiniam darbui su mokiniais
	Draugiškumas vartotojui	Įvairių gebėjimų ugdytiniams skirta priemonė
	Pasižymi vaizdo ir spalvų derme	Gausu informacinių šaltinių perteikiamu paveikslais ir spalvomis
	Mokiniui patogi, inovatyvi, estetiška, saugi, patraukli priemonė	Mokiniui pritaikyta (ne per didelė – patogi naudoti), šiuolaikiška, saugi, turinti ugdymo prasmę priemonė

3. „SOUND WAYS“ UGDYMO PRIEMONĖS POVEIKIS ĮVEIKIANT JAUNESNIOJO MOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ FONETINIUS IR FONOLOGINIUS SUTRIKIMUS TYRIMO REZULTATŲ ANALIZĖ

3.1 „Sound Ways“ priemonės analizė

Teikiant pagalbą jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikui svarbu atsižvelgti į jo individualius gebėjimus ir sunkumus. Jei vaikui kyla fonetinių ir fonologinių sunkumų, į pagalbą ir nuolatinį bendradarbiavimą su tėvais turėtų įsitraukti kvalifikuotas kalbėjimo ir kalbos specialistas – logopedas. Šis specialistas yra neatsiejama mokyklos dalis. Jis atsakingas už komunikacijos ir jos sutrikimų prevenciją, įvertinimą ir pagalbą ugdytiniui. Komunikacijos kontekstas apima visus procesus, susijusius su žodinės ir rašomosios kalbos suvokimu, raiška ir tinkamomis verbalinio ir neverbalinio bendravimo formomis. Dėl to buvo sukurta edukacinė „Sound Ways“ ugdymo priemonė (žr. 2 priedas). Šios priemonės tikslas – tikslinti kalbinį kvėpavimą, garsų s, z, š, ž tarimą, formuoti taisyklingą kalbos gramatinių formų vartojimą, ugdyti rišliąją kalbą, tikslinti regimąjį suvokimą bei erdvinę orientaciją.

„Sound Ways“ priemonė – daugiafunkcinė ir atitinka ikimokyklinio bei priešmokyklinio ugdymo programų kryptis. Kūrybiškai pritaikant užduotis galima naudoti ir pradinio ugdymo mokiniams, turintiems kalbėjimo ir kalbos sutrikimų. Kadangi žaidimai ugdo vaikų komunikacijos, bendravimo bei bendradarbiavimo kompetencijas, užduotys padeda įveikti ugdančiojo mokinio sunkumus, yra šiuolaikiškos. Ši priemonė – rekomendacinio pobūdžio. Ji padeda logopedui individualizuoti kalbos ugdymo procesą, diferencijuoti užduotis pagal individualius vaiko kalbinius gebėjimus ir taip logopedines pratybas paversti dar produktyvesnėmis.

Edukacinės „Sound Ways“ ugdymo priemonės diegėjos – logopedė metodininkė Raimonda Kirvėlienė ir logopedė ekspertė Galina Danilienė bei leidėjas – UAB „Gudragalvis“. 2012m. edukacinė priemonė „Sound Ways“/„Garsų keliai“ išleista Baltijos šalyse. Vėliau, 2014 m., ji pristatyta Vokietijoje, Niurnbergo tarptautinėje parodoje „Spielwarenmesse International Toy Fair“. Priemonės instrukcijos išverstos į 8 kalbas (lietuvių, anglų, latvių, vokiečių rusų, prancūzų, švedų ir estų). Todėl galima daryti išvadą, kad ši logopedinė priemonė „Sound Ways“ yra efektyvi ir naudinga ne tik Lietuvos visuomenei. Todėl buvo atliktas „Sound Ways“ ugdymo priemonės vertinimas (žr. 8 lentelėje).

8 lentelė. „Sound Ways“ ugdymo priemonės vertinimas

Charakteristika	Kriterijai	Vertinimas	
		Atitinka	Neatitinka
Dalykinis turinys	Priemonė padeda siekti mokiniui Bendrųjų ugdymo programų tikslų	+	
	Priemonė padeda įveikti arba sumažinti mokymosi sunkumus	+	
	Mokomosios medžiagos perteikimas yra aiškus ir nuoseklus	+	
	Priemonė daigiafunkcionali	+	
	Ugdymo priemonė mobili	+	
	Pritaikoma prie individualių mokinio gebėjimų	+	
Pedagoginiai aspektai	Teigiamai veikia mokymosi motyvaciją	+	
	Ugdo bendruosius ir dalykinius gebėjimus	+	
	Ugdo adaptacinius sugebėjimus ir socialinius įgūdžius	+	
	Skatina ugdytinio savarankiškumą	+	
	Ugdo gebėjimą bendrauti ir bendradarbiauti	+	
	Didina mokymo(si) veiksmingumą	+	
Specialieji aspektai	Pedagoginis tinkamumas	+	
	Ugdo sąmoningą gebėjimą kontroliuoti artikuliaciją	+	
	Tikslina smulkiąją motoriką	+	
	Padedą pajauti taisyklingą kalbos padargų padėtį	+	
	Ugdo foneminę klausą	+	
	Tikslina kalbinį kvėpavimą	+	
	Tikslina rankos ir akies koordinaciją	+	
	Formuoja gyvenimiškus įgūdžius	+	
	Didaktinių principų šiuolaikiškumas	+	
Vizualiniai aspektai	Pritaikomumas savarankiškam pogrupiniam ar grupiniam darbui	+	
	Draugiškumas vartotojui	+	
	Pasižymi vaizdo ir spalvų derme	+	
	Mokiniui patogi, inovatyvi, estetiška, saugi, patraukli priemonė	+	

Apibendrinant 8 lentelę, „Sound Ways“ ugdymo priemonė - atitinka visus keliamus priemonių kriterijus ir yra pritaikyta ugdyti jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fonetinius ir fonologinius sutrikimus. Šios priemonės poveikis ugdytiniui yra didelis, nes ji ugdo ne tik bendruosius bet ir specialiuosius gebėjimus. Priemonė padeda ugdytojui individualizuoti kalbos ugdymo procesą bei paskirti užduotis atsižvelgiant į individualius jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaiko kalbinius

gebėjimus. „Sound Ways“ ugdymo priemonė skatina mokymosi motyvaciją taikant žaidybinį mokymo metodą. Naudojantis šia priemone ugdomos įvairios kalbinės sritys: garsų tarimas, rišioji kalba, erdvinė orientacija. Taip pat, lavinamos komunikacijos, bendravimo bei bendradarbiavimo kompetencijos.

3.2 Logopedų kokybinio tyrimo analizė

Sudaryti interviu klausimai (žr. 1 priede), kuriais norėta sužinoti, koks yra „Sound Ways“ ugdymo priemonės poveikis, įveikiant jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fonetinius ir fonologinius sutrikimus, logopedų požiūriu. Apibendrinant duomenis matyti, kad tyrime dalyvavusių 10 respondentų nuomonės ir teiginiai pasiskirstė panašiai (žr. 3 priede).

Pusiau struktūruoto interviu metodu siekta atskleisti, „Kokiais požymiais turi pasižymėti logopedinė priemonė, turinti ugdymo poveikį įveikiant jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fonetinius ir fonologinius sutrikimus“ (žr. 9 lentelę).

9 lentelė. Požymiai, kuriais turi pasižymėti logopedinė priemonė, turinti ugdymo poveikį įveikiant jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fonetinius ir fonologinius sutrikimus kategorija

Subkategorija	Respondentų teiginiai
Ugdymo programų atitikimas	„t10“ „...atitikti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programų kryptis...“.
Kaina	„t2“ „priimtina kaina...“.
Nesudėtingumas	„t3“ „turi būti nesudėtinga...“; „t4“ „... nesudėtinga naudoti...“.
Informatyvumas	„t1“ „informatyvi...“; „t3“ „...informatyvos, bet neperkrautos bereikalinga informacija...“; „t4“ „... informatyvi“.
Pasiekimų lygio atitikimas	„t6“ „... priemonė atitiktų vaiko pasiekimų lygį bei tobulintų turimus įgūdžius“;
Naudingumas	„t2“ „...naudinga“.
Sutrikimų įveikimas	„t5“ „priemonė turi padėti vaikams įveikti turimus sutrikimus...“; „t7“ „...ugdymo priemonė turi padėti įveikti jaunesniojo mokyklinio amžiaus mokinių sutrikimus...“.
Igytų žinių įtvirtimas	„t5“ „...įtvirtinti įgytas žinias“.
Spalvingumas	„t2“ „...priemonė spalvinga...“; „t3“ „...spalvinga, bet saikingai, kad per daug nemirgėtų ir nesimaišytų spalvos“; „t4“ „spalvinga, gausiai iliustruota ...“; „t7“ „...spalvinga...“;
Patrauklumas ugdytiniui	„t2“ „...patraukli vaikui...“.
Suprantamumas vaikams	„t3“ „...nesunkiai suprantama vaikams...“; „t4“ „... suprantama vaikams“; „t6“ „patrauklios ikimokyklinio, priešmokyklinio amžiaus, jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikams...“; „t7“ „...suprantama vaikams“.
Lengvas panaudojimas	„t3“ „...lengvai naudojama“.
Žaismingumas	„t1“ „žaisminga...“; „t6“ „... žaismingos...“.
Mobilumas	„t1“ „... mobili“; „t6“ „...mobili...“;

	„t7“ „...būti mobili...“.
Saugumas	„t10“ „...saugi“.
Vazdingumas	„t9“ „...vaizdingumas...“; „t10“ „...patrauklaus dizaino...“.
Kūrybiškumas	„t10“ „...kūrybiška...“.
Meniškumas	„t10“ „...meniška...“.
Daugiafunkcionalumas	„t1“ „...daugiafunkcionali“; „t6“ „...daugiafunkcionalios...“; „t7“ „...daugiafunkcionalios...“; „t9“ „daugiafunkcionalumas, paprastumas“; „t10“ „...daugiafunkcinė...“.

Logopedai pateikė išsamius atsakymus į šį klausimą. Respondentas „t10“ pabrėžė, kad ugdymo priemonė visu pirma turėtų atitinkti ugdymo programų kryptis. Tiriamasis „t2“ akcentavo ugdymo priemonės kainos svarbą. Kiti tiriamieji „t3“ ir „t4“ teigė, kad ugdymo priemonė turi būti spalvinga ir naudinga ugdytiniui. Respondentai „t1“, „t3“ ir „t4“ išskiria informatyvumą. Tyriamasis „t6“ teigia, kad priemonė turi atitikti pasiekimų lygį. Respondentas „t2“ akcentuoja naudingumo svarbą. Du tiriamieji „t5“ ir „t7“ mano, kad svarbus yra sutrikimų įveikimas. Tiriamasis „t5“ teigia, kad svarbu yra įgytų žinių įtvirtinimas. Priemonės spalvingumo požymių svarbą akcentuoja „t2“, „t3“, „t4“ ir „t7“ tiriamieji. Patrauklumą ugdytiniui išskiria „t2“ respondentas. Tiriamieji „t3“, „t4“, „t6“ ir „t7“ pažymi, kad priemonę suprastų jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikai. Respondentas „t3“ teigia, kad svarbus yra lengvas priemonės panaudojimas. Tiriamieji „t1“, „t6“ ir „t7“ teigia, kad svarbus priemonės mobilumas. Respondentas „t10“ pažymi priemonės saugumo svarbą. Tiriamieji „t9“ ir „t10“ mano, kad priemonė turi būti vaizdinga. Tiriamajam „t10“ svarbu, kad priemonė būtų kūrybiška ir meniška. Tokie tiriamieji kaip „t1“, „t5“, „t6“, „t7“, „t9“ ir „t10“ pabrėžia priemonės daugiafunkcionalumo svarbą.

Apibendrinant 9 lentelę, galima daryti prielaidą, kad specialistai pasirinkdami logopedinę ugdymo priemonę jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikams įveikiant fonetinius ir fonologinius sutrikimus, atsižvelgia į pagrindinius priemonės požymius. Specialistams svarbu, kad priemonė būtų daugiafunkcionali, padėtų jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikams įveikti turimus sutrikimus ir būtų spalvinga.

Aiškinantis, „Kokie kriterijai lemia logopedinės priemonės pasirinkimą“, pavyko sužinoti, kad visi specialistai atsižvelgia į taikomą turinį, pedagoginius ir specialiuosius ugdymo priemonės aspektus bei dizaino ir pateikimo kriterijus (žr. 10 lentelėje).

10 lentelė. Logopedinės priemonės pasirinkimo kategorija

Subkategorija	Respondentų teiginiai
Taikomas turinys	„t1“ „...į taikomą turinį“; „t2“ „atsižvelgiu į ugdomąjį turinį...“; „t3“ „renkuosi priemonę atsižvelgdama į ugdomą turinį...“; „t5“ „...atitikti mokinio pasiekimo lygį“; „t6“ „...atitiktų pratybų turinį...“; „t7“ „ugdomąjį turinį...“; „t8“ „ugdymo priemonė turi turėti aiškią, nuoseklią informacijos struktūrą, nebūtų perkrauta mokomosios medžiagos detalėmis“;

	„t10“ „atsižvelgiu į ugdymo priemonės taikomą turinį...“.
Daugiafunkcionalumas	„t5“ „...priemonės daugiafunkcionalumas...“.
Problemos sumažinimas/įveikimas	„t5“ „...svarbiausia, kad logopedinės priemonės naudojimas sumažintų ir/ar įveiktų turimas problemas“;
Pedagogika	„t1“ „...pedagoginius ir specialiuosius aspektus...“; „t2“ „...ugdymo priemonėje taikomą pedagogiką...“; „t5“ „...teigiamai veikti mokymosi motyvaciją...“; „t6“ „...teigiamai veiktų mokymosi motyvaciją...“; „t10“ „...pedagoginius...“.
Specialieji aspektai	„t2“ „...specialiuosius aspektus...“; „t3“ „...vaikų specifinius gebėjimus, todėl svarbu ugdymo priemonėje taikomi specialieji aspektai...“; „t4“ „konkrečios vaiko kalbos ir kalbėjimo problemos (garsų tarimo trūkumas, rišliosios kalbos sunkumai, garsinės analizės ir sintezės sunkumai)...“; „t5“ „...ugdyti foneminę klausą bei sąmoningą gebėjimą kontroliuoti artikuliaciją...“; „t6“ „...siekiu, kad priemonę galėčiau naudoti ir tarimo mokymui, ir įtvirtinimui, ir garsinės analizės mokymui, sakinių sudarymui“; „t7“ „...specialiuosius jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų gebėjimus...“; „t10“ „...specialiuosius aspektus...“.
Dizainas ir pateikimas	„t1“ „...žinoma, svarbus ir pateikimas, juk vaikai būna labiau motyvuoti, kai priemonė būna spalvinga ir pritaikyta ugdytiniui. Todėl svarbus ir ugdymo priemonės dizainas“; „t2“ „...iš ko priemonė pagaminta“; „t3“ „...taip pat svarbu, kaip priemonė pateikta...“; „t5“ „...priemonė turi būti patraukli vaikui, estetiška, patogi... pritaikomumas savarankiškam, pogrupiniam darbui...“; „t6“ „pasirinkdama priemonę logopedinėms pratyboms siekiu, kad ji būtų estetiška... skatintų vaikų savarankiškumą, o jei dirbama grupėje, skatintų vaikų gebėjimą būti draugiškiems, dalintis...“; „t7“ „...priemonės pateikimą...“; „t9“ „paprastai naudojama, ilgaamžė, mobili, estetiška“; „t10“ „...bei dizainą“.
Bendravimas ir bendradarbiavimas	„t7“ „...kad priemonė ugdytų mokinio bendravimą ir bendradarbiavimą“.
Rekomendacijos	„t3“ „...svarbios rekomendacijos“.
Atsiliepimai	„t3“ „...atsiliepimai“; „t4“ „...atsiliepimai apie priemonę, jos kainą“.

Respondentai „t1“, „t3“, „t2“, „t5“, „t6“, „t7“, „t8“ ir „t10“ pažymi, kad atsižvelgia į taikomą turinį. Respondentai „t1“, „t2“, „t5“, „t6“, ir „t10“ pažymi, kad atsižvelgia į taikomus pedagoginius, o tiriamieji „t2“, „t3“, „t4“, „t5“, „t6“, „t7“ ir „t10“ pažymi, kad atsižvelgia į taikomą specialiuosius ugdymo priemonės aspektus, o tiriamieji „t1“, „t2“, „t5“, „t6“, „t9“ ir „t10“ pažymi, kad atsižvelgia į dizaino ir pateikimo kriterijus. Tiriamasis „t7“ nurodo, kad jam yra svarbus bendravimas ir bendradarbiavimas kriterijus. Tačiau „t3“ išskiria rekomendacijų, o „t3“ ir „t4“ atsiliepimų svarbą.

Apibendrinant 10 lentelę, galima teigti, kad logopedams svarbu užtikrinti ugdymo turinį, ugdyti jaunesniojo amžiaus vaikų gebėjimus ir skatinti jų smalsumą bei motyvaciją saviugdai. Todėl

nenustabu, kad visi dalyvavę respondentai ugdymo priemonę pasirenka atsižvelgdami į turinio, pedagoginius, specialiuosius bei dizaino ir pateikimo kriterijus.

Siekiant išsiaiškinti, „*Kuo priemonė turėtų išsiskirti, kad turėtų didelį poveikį*“, nustatyta, kad priemonė, turi būti patraukli, mobili ir daugiafunkciška (žr. 11 lentelėje).

11 lentelė. Priemonės išskirtinumas ir didelis poveikis ugdytiniui kategorija

Subkategorija	Respondentų teiginiai
Ugdymo proceso neapsunkinamumas	„t1“ „ <i>priemonė turėtų neapsunkinti ugdymo proceso, , patraukli ugdytiniams...</i> “.
Suprantamumas	„t1“ „ <i>...būti paprasta ir suprantamai naudojama...</i> “.
Inovatyvumas	„t2“ „ <i>inovatyvumu...</i> “.
Patrauklumas	„t2“ „ <i>...patrauklumu</i> “.
Smalsumas	„t1“ „ <i>...skatinti jų smalsumą</i> “.
Mobilumas	„t1“ „ <i>...mobili...</i> “; „t3“ „ <i>...būti universalesnio panaudojimo (pvz., priemonę būtų galima naudoti ir dirbant individualiai su vaiku, ir porelėse ar grupelėse)</i> “.
Vaikų sudominimas	„t3“ „ <i>turėtų sudominti vaikus...</i> “.
Paskirtis: savarankiškiems, pogrupiniams ir grupiniams užsiėmimams	„t4“ „ <i>...galima būtų žaisti poromis, grupėmis</i> “; „t6“ „ <i>...pritaikomumas savarankiškam, pogrupiniam, grupiniam darbui, saugumas</i> “.
Poveikis ugdytiniui	„t7“ „ <i>...kad priemonė turėtų didelį poveikį ugdytiniui...</i> “.
Daugiafunkcionalumas	„t5“ „ <i>priemonė turėtų išsiskirti savo daugiafunkcionalumu</i> “; „t7“ „ <i>...daugiafunkciška</i> “; „t9“ „ <i>daugiafunkciškumu</i> “; „t10“ „ <i>priemonė turėtų būti daugiafunkcinė, skirta ne tik garso įtvirtinimui, bet ir smulkiosios motorikos lavinimui, pažintinių gebėjimų lavinimui, foneminės klausos lavinimui, akies – rankos koordinacijos gerinimui</i> “.

Anot „t1“, turi neapsunkinti ugdymo proceso, būti suprantama, o tiriamojo „t2“ teigimu, priemonė turi būti inovatyvi ir patraukli. Tiriamųjų „t1“ ir „t3“ teigimu, priemonė turi būti mobili, o „t3“ tiriamasis pažymi, kad priemonė turėtų sudominti ugdytinius. Tiriamieji „t4“ ir „t6“ mini, kad ugdymo priemonė turi būti tinkama savarankiškiems, pogrupiniams ir grupiniams užsiėmimams. Respondentas „t7“ pažymi poveikio ugdytiniui svarbą“. Tiriamieji „t5“, „t7“, „t9“ ir „t10“ mini daugiafunkcionalumą.

Apibendrinant 11 lentelę galima teigti, kad renkantis ugdymo priemonę, kuri turėtų didelį poveikį ugdytiniui, svarbu atkreipti dėmesį į priemonės patrauklumą, mobilumą ir daugiafunkciškumą. Anot respondentų, tai vieni svarbiausių aspektų.

Aiškinantis, „*Kaip sekėsi įveikti jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fonetinius ir fonologinius sutrikimus prieš naudojantis „Sound Ways“ ugdymo priemone*“, paaiškėjo tiriamųjų nuomonė (žr. 12 lentelėje).

12 lentelė. Fonetinių ir fonologinių sutrikimų įveikimas prieš naudojantis „Sound Ways“ ugdymo priemone

Subkategorija	Respondentų teiginiai
Darbas tapo lengvesnis	„t1“ „įvairiai. Tačiau įsigijus šią priemonę ugdymo procesas palengvėjo. „t2“ „taikant kitas priemones, būdus ir metodus. Tačiau kartu su „Sound Ways“ priemone sutrikimai buvo greičiau sušvelninti ar įveikti“; „t5“ „...Įsigijus šią priemonę, tapo lengviau. Vaikams ji labai patinka, nenuobodi; „t7“ „buvo ganėtinai sunku, nes trūko tokios priemonės kaip ši, kuri lavintų tiek daug gebėjimų ir būtų vaikams patraukli“; „t10“ „neblogai, bet įsigijus „Sound Ways“ ugdymo priemonę ugdymas tapo produktyvesnis“.
Padidėjusi ugdytinių motyvacija	„t1“ „...ugdytiniai tapo smalsesni, motyvuoti darbui, stengiasi kuo geriau įveikti užduotis“.
Sekėsi gerai	„t5“ „sekėsi gerai...“; „t9“ „gerai“.
Sekdavosi įvairiai, bet dažniausiai tai užtrukdavo labai ilgai	„t3“ „priklauso nuo situacijos. Jei vaiko kalbėjimo sutrikimas lengvesnis, tuomet galima greičiau pasiekti rezultatų, tačiau, jei problema rimtesnė, tuomet įveikimo laikotarpis gali būti šiek tiek ilgesnis ar net užsitęsti metus ar daugiau“; „t4“ „priklauso nuo kiekvieno konkretaus atvejo. Kartais būna lengviau, kartais sunkiau. Rezultatas gali pradėti matytis ir po kelių savaičių, ir netgi po metų“.
Priemonės gaminausi savarankiškai	„t5“ „...gamindavau individualias užduotis, kas kartą stengiausi pateikti vaikui naujų žaidimų garsams mokyti ir įtvirtinti“; „t6“ „ieškojau panašių žaidimų, gaminau pati, taikiau tai, ką galima buvo rasti literatūroje“.
Sunku nustatyti	„t8“ „kiekvienas atvejis, įveikiant jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fonetinius ir fonologinius sutrikimus, yra labai individualus, todėl sunku pasakyti, kokią įtaką darė „Sound Ways“ priemonė“.

Dauguma tiriamųjų („t1“, „t2“, „t5“, „t7“ ir „t10“) nurodė, kad įsigijus „Sound Ways“ ugdymo priemonę darbas tapo lengvesnis. Respondentas „t1“ nurodo, kad svarbus yra ugdytinių motyvuotumas. Tiriamieji „t5“ ir „t9“ nurodo, kad prieš naudojantis „Sound Ways“ ugdymo priemone, įveikiant jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fonetinius ir fonologinius sutrikimus, sekėsi gerai. Kiti tiriamieji „t3“, „t4“ teigia, kad sekdavosi įvairiai, bet dažniausiai tai užtrukdavo labai ilgai. Tiriamieji „t5“ ir „t6“ teigia, kad priemonės gaminausi savarankiškai. Tiriamojo „t8“ teigimu, sunku nustatyti, kokią įtaką turėjo „Sound Ways“ ugdymo priemonė, įveikiant jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fonetinius ir fonologinius sutrikimus.

Apibendrinant 12 lentelę, logopedų teigimu, „Sound Ways“ ugdymo priemonė palengvina ugdymo procesą ir sutrikimų įveikimą.

Siekiant nustatyti, „Ar „Sound Ways“ ugdymo priemonė atitinka taikomą turinį ir koks yra priemonės poveikis vaikui taikant ugdomąjį turinį“, buvo išsiaiškinta, kad atitinka (žr. 13 lentelėje).

13 lentelė. Priemonės tinkamumas ir poveikis ugdytiniui taikant turinį kategorija

Subkategorija	Respondentų teiginiai
Bendrųjų ugdymo programų atitikimas	„t8“ „...priemonė padeda siekti jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikui Bendrųjų ugdymo programų tikslų, mokomosios medžiagos perteikimas yra aiškus ir nuoseklus“; „t9“ „kadangi ši priemonė padeda siekti mokiniui Bendrųjų ugdymo programų tikslų, mokomosios medžiagos perteikimas yra aiškus ir nuoseklus. Todėl turinys turi didelį poveikį ugdytiniui“.
Mokinio pasiekimų lygio atitikimas	„t2“ „...atitinka mokinio pasiekimų lygį...“; „t5“ „...turinys atitinka mokinio pasiekimų lygį...“; „t6“ „...turinys atitinka mokinio pasiekimų lygį...“.
Problemų įveikimas arba sumažinimas	„t1“ „atitinka ir padeda sumažinti jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų turimas fonetines arba fonologines problemas“ „t5“ „...padeda įveikti arba sumažinti turimus sutrikimus“ „t6“ „...padeda įveikti arba sumažinti turimą sutrikimą“.
Turimų įgūdžių tobulinimas	„t2“ „...tobulina turimus įgūdžius...“; „t3“ „...priemonė ne tik padeda mokytis naujų temų, bet ir įtvirtinti jau išmoktas temas ir jas pasikartoti“; „t5“ tobulina turimus įgūdžius...“ „t6“ „...tobulina turimus įgūdžius...“; „t10“ „...tobulina turimus įgūdžius“.
Įvairių gebėjimų ugdymas	„t10“ „...ugdo įvairius gebėjimus...“.
Naujų dalykų išmokimas	„t10“ „...skatina naujų dalykų išmokimą...“.
Daugiafunkcionalumas	„t4“ „...ši priemonė tinka įvairių temų įtvirtinimui, todėl galima teigti, kad priemonė yra daugiafunkcionali. Taip pat ji tinkama garsų mokymuisi ar kartojimui“; „t7“ „...„Sound Ways“ ugdymo priemonė daugiafunkcionali...bei pritaikyta prie individualių mokinio gebėjimų“; „t10“ „...priemonė turi daugiau nei vieną panaudojimo galimybę...“.
Mobilumas	„t7“ „...mobili...“.

Tyriamieji „t8“, „t9“ išskyrė, kad „Sound Ways“ ugdymo priemonė atitinka Bendrąsias ugdymo programas. Tiriamasis „t2“, „t5“ ir „t6“ teigia, kad ugdymo priemonė atitinka mokinio pasiekimo lygį. Respondentai „t1“, „t5“ ir „t6“ pažymi, kad tiriamą priemonę padeda sumažinti ar įveikti ugdymus sutrikimus. Pusė interviu dalyvavusių respondentų („t2“, „t3“, „t5“, „t6“ ir „t10“) teigia, kad „Sound Ways“ ugdymo priemonė tobulina turimus įgūdžius. Įvairių gebėjimų ugdymą ir naujų dalykų išmokoimą akcentuoja „t10“ respondentas. Priemonės daugiafunkcionalumą išskiria „t4“ ir „t7“ ir „t10“ respondentai. Tip pat, „t7“ respondentas pažymi, kad priemonė yra mobili.

Apibendrinant 13 lentelę galima teigti, kad dauguma respondentų teigiamai vertina „Sound Ways“ ugdymo priemonės taikomą turinį. Daugumos respondentų teigimu, šios priemonės poveikis yra tiesioginis, nes ji tobulina jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų turimus įgūdžius ir padeda įveikti arba sumažinti jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaiko fonetinius ir fonologinius sutrikimus. Todėl galima teigti, kad „Sound Ways“ ugdymo priemonė atitinka ugdomojo turinio reikalavimus ir yra tinkama naudoti ugdymo procese, nes ji nes ji ugdo bendruosius gebėjimus.

Aiškinantis, „Ar „Sound Ways“ ugdymo priemonė netrukdo panaudoti taikomos pedagogikos ir koks yra priemonės poveikis vaikui taikant pedagoginius aspektus?“, sužinota, kad netrukdo ir jų poveikis ugdytiniui yra didelis (žr. 14 lentelėje).

14 lentelė. Priemonės tinkamumas ir poveikis ugdytiniui taikant pedagoginius aspektus kategorija

Subkategorija	Respondentų teiginiai
Teigiamai veikia mokymosi motyvaciją	„t1“ „...ši priemonė kaip tik skatina ugdytinių motyvaciją...“; „t2“ „...ji skatina jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų motyvaciją...“ „t6“ „...teigiamai veikia mokymosi motyvaciją...“; „t9“ „...priemonė teigiamai veikia mokymosi motyvaciją...“.
Ugdo bendruosius ir dalykinius gebėjimus	„t2“ „...ugdo bendruosius ir dalykinius gebėjimus“; „t4“ „... ugdo bendruosius ir dalykinius gebėjimus“ „t6“ „...ugdo bendruosius ir dalykinius gebėjimus“; „t10“ „...ugdomi ne tik bendri, jau įgyti...“.
Ugdo specialiuosius gebėjimus	„t10“ „...specialieji gebėjimai“.
Ugdo adaptacinius sugebėjimus	„t3“ „ugdo adaptacinius sugebėjimus...“; „t5“ „...adaptacinius sugebėjimus...“; „t7“ „...ugdo adaptacinius sugebėjimus...“; „t9“ „...ugdo adaptacinius sugebėjimus...“.
Ugdo socialinius įgūdžius	„t1“ „...ugdo socialinius įgūdžius...“; „t3“ „... socialinius įgūdžius...“; „t5“ „... socialinius įgūdžius...“; „t7“ „...socialinius įgūdžius...“; „t9“ „...socialinius įgūdžius...“.
Skatina mokinio savarankiškumą	„t1“ „...ši priemonė kaip tik skatina ugdytinių...ir savarankiškumą...“; „t4“ „... priešingai teigiamai veikia mokymosi motyvaciją, skatina jaunesniojo mokyklinio amžiaus ugdytinio savarankiškumą...“; „t5“ „...skatinti mokinio savarankiškumą“; „t7“ „...skatina mokinio savarankiškumą“.
Ugdo gebėjimą bendrauti ir bendradarbiauti	„t3“ „...gebėjimą bendrauti ir bendradarbiauti“; „t5“ „...gebėjimą bendrauti ir bendradarbiauti...“.
Papildo naudojamus metodus	„t8“ „...ji tik papildo naudojamus metodus“;
Didina mokymosi veiksmingumą	„t1“ „...didina mokymosi veiksmingumą“; „t9“ „...didina mokymo ar mokymosi veiksmingumą“.

Visi tiriamieji vieningai nutarė ir išreiškė savo nuomonę. Keturių respondentų, tokių kaip: „t1“, „t2“, „t6“ ir „t9“ teigimu, „Sound Ways“ ugdymo priemonė teigiamai veikia mokymosi motyvaciją. Respondentų „t2“, „t4“, „t6“, „t10“ teigimu, ugdymo priemonė ugdo bendruosius ir dalykinius gebėjimus. Tiriamasis „t10“ nurodo, kad priemonė ugdo specialiuosius gebėjimus. Respondentai „t3“, „t5“, „t7“ ir „t9“ pažymi, kad „Sound Ways“ ugdymo priemonė ugdo jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų adaptacinius sugebėjimus ir socialinius įgūdžius. Taip pat nemažai respondentų („t1“, „t4“, „t5“ ir „t7“) teigia, kad minėta ugdymo priemonė skatina mokinio savarankiškumą, o „t3“, „t5“ teigimu, dar ir ugdo gebėjimą bendrauti ir bendradarbiauti. Respondento „t8“ teigimu „Sound Ways“ ugdymo priemonė papildo naudojamus metodus. Anot „t1“ ir „t9“ tiriamųjų „Sound Ways“ ugdymo priemonė didina mokymosi veiksmingumą.

Apibendrinant 14 lentelę galima teigti, kad didžioji dalis respondentų teigia, kad „Sound Ways“ ugdymo priemonė ugdo adaptacinius sugebėjimus ir socialinius įgūdžius. Taip pat daug respondentų teigė, kad ši priemonė daro teigiamą poveikį įveikiant jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fonetinius ir fonologinius sutrikimus. Ugdymo priemonė didina mokymosi motyvaciją, ugdo

bendruosius ir dalykinius gebėjimus, skatina mokinio savarankiškumą ar didina mokymosi veiksmingumą. Mažiausiai respondentų paminėjo, kad priemonė ugdo jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų gebėjimą bendrauti ir bendradarbiauti.

Siekiant nustatyti, „*Ar Sound Ways*“ ugdymo priemonėje yra taikomi specialieji aspektai ir koks yra priemonės poveikis vaikui taikant specialiuosius aspektus?, sužinota, kad visi tiriamieji buvo vieningi ir teigė, kad yra taikomi specialieji aspektai ir jų poveikis ugdytiniui yra didelis (žr. 15 lentelėje).

15 lentelė. Priemonės tinkamumas ir poveikis ugdytiniui taikant specialiuosius aspektus kategorija

Subkategorija	Respondentų teiginiai
Pedagoginis tinkamumas	„t7“ „...priemonėje pasižymi pedagoginiu tinkamumu, nes skirta tikslingai įveikti jaunesniojo mokyklinio amžiaus fonetinius ir fonologinius sutrikimus...“; „t8“ „...pasižymi pedagoginiu tinkamumu.
Gyvenimiškų įgūdžių formavimas	„t7“ „...formuoti gyvenimiškus įgūdžius...“.
Didaktinių principų šiuolaikiškumas	„t4“ „...priemonėje taikoma didaktinių principų šiuolaikiškumas...“; „t5“ „...priemonėje „Sound Ways“ yra taikoma didaktinių principų šiuolaikiškumas...“; „t7“ „...taikomas didaktinių principų šiuolaikiškumas“.
Sąmoningo gebėjimo kontroliuoti artikuliaciją ugdymas	„t1“ „...ugdomas sąmoningas vaikų gebėjimas kontroliuoti artikuliaciją...“; „t2“ „...ugdo sąmoningą gebėjimą kontroliuoti artikuliaciją...“; „t4“ „...ugdyti sąmoningą gebėjimą kontroliuoti artikuliaciją“; „t5“ „...padeda ugdyti sąmoningą gebėjimą kontroliuoti artikuliaciją ...“; „t8“ „...ugdo sąmoningą gebėjimą kontroliuoti artikuliaciją...“; „t9“ „kadangi ugdo sąmoningą gebėjimą kontroliuoti artikuliaciją...“.
Smulkiosios motorikos tikslinimas	„t1“ „...tikslinama smulkioji motorika...“.
Taisyklingos kalbos padargų padėties pajutimas	„t1“ „...vaikui padedama pajusti taisyklingą kalbos padargų padėtį“; „t3“ „... padeda pajusti taisyklingą kalbos padargų padėtį...“; „t6“ „... padeda pajusti taisyklingą kalbos padargų padėtį...“.
Kalbinio kvėpavimo tikslinimas	„t1“ „kalbinis kvėpavimas...“; „t2“ „...tikslina kalbinį kvėpavimą...“ „t3“ „...tikslina kalbinį kvėpavimą...“; „t4“ „...tikslinti kalbinį kvėpavimą...“; „t8“ „...tikslina kalbinį kvėpavimą“; „t9“ „...tikslina kalbinį kvėpavimą...“.
Foneminės klausos ugdymas	„t3“ „...ugdo jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų specialiuosius gebėjimus, foneminę klausą...“ „t6“ „...ugdo foneminę klausą“; „t9“ „... ugdo foneminę klausą“; „t10“ „...ugdytinis gebės klausia diferencijuoti panašiai skambančius, bet skirtingai artikuliuojamus garsus...“.
Rankos ir akies koordinacijos tikslinimas	„t2“ „...tikslina rankos ir akies koordinaciją“; „t3“ „rankos ir akies koordinaciją“; „t10“ „...sekti ir kontroliuoti savo rankos judesius“.

Respondentai „t7“ ir „t8“ teigia, kad priemonė pasižymi pedagoginiu tinkamumu. Tiriamasis „t7“ paminėjo, kad „Sound Ways“ ugdymo priemonė yra tinkama gyvenimiškų įgūdžių formavimui. Tiriamieji „t4“, „t5“ ir „t7“ teigia, kad ugdymo priemonė pasižymi didaktinių principų

šiuolaikiškumu. Daugiau nei pusės respondentų („t1“, „t2“, „t4“, „t5“, „t8“ ir „t9“) teigimu, „Sound Ways“ ugdymo priemonė ugdo sąmoningą jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų gebėjimą kontroliuoti artikuliaciją. Tik vienas „t1“ respondentas, paminėjo, kad ši priemonė tikslina smulkiosios motorikos judesius. Respondentai „t1“, „t3“ ir „t6“ teigia, kad priemonė padeda pajusti taisyklingą kalbos padargų padėtį. Daugiau nei pusės respondentų („t1“, „t2“, „t3“, „t4“, „t8“, ir „t9“) teigimu, dirbant su „Sound Ways“ ugdymo priemone yra tikslinamas kalbinis kvėpavimas. Respondentai „t3“, „t6“ ir „t10“ teigia, kad priemonė ugdo foneminę klausą, o „t2“, „t3“, „t9“ ir „t10“ respondentai teigia, kad „Sound Ways“ ugdymo priemonė tikslina rankos ir akies koordinaciją.

Apibendrinant 15 lentelę daugiausiai respondentų pasisakė, kad „Sound Ways“ ugdymo priemonės poveikis įveikiant jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fonetinius ir fonologinius sutrikimus yra didelis. Ši priemonė ugdo socialiuosius gebėjimus, formuoja sąmoningą gebėjimą kontroliuoti artikuliaciją ir yra tikslinti kalbinį kvėpavimą bei sudaro galimybę paskirti užduotis atsižvelgiant į individualius jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaiko kalbinius gebėjimus.

Klausimu, „Ar „Sound Ways“ ugdymo priemonės dizainas ir prieinamumas patinka jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikams, turintiems fonetinius ir fonologinius sutrikimus, bei koks yra priemonės dizaino ir prieinamumo poveikis vaikui?“, paaiškėjo, kad vaikams ši priemonė yra patraukli (žr. 16 lentelėje).

16 lentelė. Priemonės tinkamumas ir poveikis ugdytiniui taikant dizaino ir prieinamumo kategorija

Subkategorija	Respondentų teiginiai
Pritaikomumas savarankiškam, pogruginiam ar grupiniam darbui	„t1“ „... galima pritaikyti savarankiškam, pogruginiam ar grupiniam darbui“; „t7“ „...ją galima pritaikyti savarankiškam, pogruginiam bei grupiniam darbui“.
Vizualinės informacijos funkcionalumas	„t3“ „... saikingai iliustruota ir sudominanti vaikus (vaikams patinka atlikti užduoteles)...“; „t5“ „...šios priemonės vizualinės informacijos funkcionalumą. Paveikslėliai aiškūs, tikslūs ir turintys atitinkamą paskirtį“; „t7“ „...priemonė yra vizualiai informatyvi...“.
Spalvingumas	„t1“ „...ugdymo priemonės dizainas spalvingas, tačiau ne per daug. Todėl vaikai nesiblaško ir atlieka užduotis nuosekliai, nuo pradžios iki pabaigos...“; „t4“ „...priemonė spalvinga, gražiai iliustruota“; „t10“ „...spalvinga“.
Inovatyvumas	„t1“ „...inovatyvi...“; „t5“ „...inovatyvi...“; „t6“ „...inovatyvi, šiuolaikiška...“.
Patogumas	„t1“ „...patogi...“; „t2“ „...yra patogi naudoti ugdymo procese“; „t5“ „...patogi naudoti...“; „t6“ „... patogi naudoti“; „t10“ „...patogi...“.
Estetiškumas	„t1“ „...estetiška...“; „t9“ „... estetiška...“.
Saugumas	„t5“ „...saugi...“; „t9“ „...saugi naudoti...“; „t10“ „... saugi...“.

Mobilumas	„t9“ „...mobili...“.
Kompaktiškumas	„t3“ „...priemonė kompaktiška, neužima daug vietos, todėl ją patogiu naudoti bet kurioje vietoje ar ugdymo aplinkoje...“; „t4“ „...neužima daug vietos, yra lengva, galima nešti į kitas ugdymo aplinkas ir ten sėkmingai jas naudoti“; „t10“ „...kompaktiška...“.
Draugiška vartotojui	„t5“ „...draugiška ugdytiniui...“; „t7“ „...draugiška vartotojui...“; „t8“ „... draugiška vartotojui, nes pritaikyta įvairių gebėjimų ugdytiniams, gausu informacinių šaltinių perteikiamu paveikslais ir spalvomis“; „t9“ „...draugiška vartotojui“.

Respondentai buvo vieningi ir teigiamai vertino „Sound Ways“ ugdymo priemonės dizainą ir prieinamumo poveikį ugdytiniui. Pritaikomumą savarankiškam, pogruginiam ar grupiniam darbui išskyrė „t1“ ir „t7“ respondentai. Vizualinės informacijos funkcionalumą pažymėjo „t3“, „t5“ ir „t7“ tiriamieji. Spalvingumo svarbą išskyrė „t1“, „t4“ ir „t10“ tiriamieji. Respondentai „t1“, „t5“ ir „t6“ išskyrė, kad Sound Ways“ ugdymo priemonė yra inovatyvi. Priemonės patogumą akcentuoja „t1“, „t2“ „t5“, „t6“ ir „t10“ tiriamieji. Respondentai „t1“ ir „t9“ teigia, kad priemonė yra estetiška, o saugumą akcentuoja „t5“, „t9“ ir „t10“ tiriamieji. Respondentas „t9“ pažymi, kad „sound Ways“ ugdymo priemonė yra mobili. Kompaktiškumo svarbą išskyrė „t3“, „t4“ ir „t10“ respondentai. Tiriamieji „t5“, „t7“, „t8“ ir „t9“ nurodė, kad priemonė yra draugiška vartotojui.

Apibendrinant 16 lentelę galima teigti, kad jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikams „Sound Ways“ ugdymo priemonė patinka ir skatina vaikų smalsumą. Ugdymo priemonės poveikis jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikams yra didelis, nes „Sound Ways“ ugdymo priemonė yra inovatyvi, patraukli, estetiškai išpildyta bei patogi naudoti ugdymo procese. Todėl nenuostabu, kad ji padeda ugdytojui individualizuoti kalbos ugdymo procesą.

Siekiant išsiaiškinti, „Ar „Sound Ways“ ugdymo priemonė atitinka turinio, pedagoginių ir specialiųjų aspektų bei dizaino ir pateikimo kriterijus“, nustatyta, kad visi dalyvavusieji interviu tyrime 100% sutinka, kad „Sound Ways“ ugdymo priemonė atitinka minėtus kriterijus: „t1“ „atitinka“, „t2“ „atitinka“, „t3“ „taip, atitinka“, „t4“ „atitinka“, „t5“ „atitinka“, „t6“ „atitinka“, „t7“ „atitinka“, „t8“ „atitinka“, „t9“ „atitinka“, „t10“ „atitinka“. Apibendrinant galima teigti, kad „Sound Ways“ ugdymo priemonė atitinka keliamus ugdymo priemonių reikalavimus įveikiant fonetinius ir fonologinius sutrikimus.

Siekiant išsiaiškinti, „Kaip tobulintumėte „Sound Ways“ ugdymo priemonę, kad jos poveikis įveikiant jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fonetinius ir fonologinius sutrikimus būtų didesnis“, paaiškėjo, kad respondentai siūlo praplėsti kortelių skaičių ir pritaikyti jas kitiems garsams (žr. 17 lentelėje).

17 lentelė. „Sound Ways“ tobulintinio kategorija

Subkategorija	Respondentų teiginiai
Padidinti kortelių skaičių ir pritaikyti jas kitiems garsams	<p>„t3“ <i>„trūksta ir kitokių garsų tarimo mokymo, tai labai praverstų ugdant vaikučius“;</i></p> <p>„t4“ <i>„...būtų galima sukurti lenteles ir kitų garsų tarimo mokymui“;</i></p> <p>„t6“ <i>„... ieškoti būdų, kaip padidinti priemonės apimtį, įtraukti kitų garsų mokymui skirtų užduočių, pvz., garso R mokymui“;</i></p> <p>„t9“ <i>„...pritaikyti ir kitų garsų įtvirtinimui“.</i></p>
Padidinti kortelių skaičių su jau panaudotais garsais	<p>„t5“ <i>„...papildyti šią priemonę, sukuriant daugiau kortelių su tais pačiais garsais, nes vaikai noriai dirba ir prašo kitų šio žaidimo kortelių“;</i></p> <p>„t7“ <i>„... sukurti daugiau kortelių su tais pačiais jau panaudotais garsais“.</i></p>
Pridėti žetonus ar figūrėles	<p>„t2“ <i>„...pridėti tam tikrus žetonus ar kitus smulkius daiktus, kuriais vaikas tardamas garsus keliautų“.</i></p>
Paversti ją skaitmenine	<p>„t1“ <i>„... aš laikams patiktų naudotis šia priemone ir kompiuterio pagalba. Todėl siūlyčiau ją perkelti į skaitmeninę erdvę“;</i></p> <p>„t10“ <i>„...šią priemonę galima būtų tobulinti perkeltiant ją į skaitmeninę erdvę ir pritaikant naudojimąsi su įvairiomis šiuolaikiškomis kompiuterinėmis technologijomis“.</i></p>
Tobulinti nereikia	<p>„t8“ <i>„priemonė puikiai atitinka savo paskirtį, todėl tobulinti jos nereikėtų“.</i></p>

Daugelis apklaustųjų („t3“, „t4“, „t6“ ir „t9“) respondentų siūlo praplėsti korteles ir pritaikyti jas kitiems garsams. Kiti respondentai („t5“ ir „t7“) siūlo, kad padidėtų kortelių skaičius su jau panaudotais garsais. Respondentas „t2“ siūlo pridėti žetonus ar figūrėles, su kuriais vaikai galėtų keliauti garsų takeliais. Keli tiriamieji „t1“ ir „t10“ siūlo paversti ją skaitmenine. Respondentas „t8“ tvirtino, kad priemonė yra puiki ir jos keisti nereikėtų.

Apibendrinant 17 lentelę galima teigti, kad „Sound Ways“ ugdymo priemonę dar galima plėsti bei panaudoti naujus diegimo būdus.

Pusiau struktūruoto interviu metodu pavyko sužinoti, kad „Sound Ways“ ugdymo priemonė atitinka keliamus ugdymo priemonių reikalavimus: taikomą turinį, pedagoginius, specialiuosius ir dizaino bei pateikimo kriterijus, įveikiant jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fonetinius ir fonologinius sutrikimus. Tyrimo metu taip pat nustatyta, kad jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikams „Sound Ways“ ugdymo priemonė patinka vaikams ir skatina jų smalsumą. Ugdymo priemonė yra estetiškai išpildyta bei patogi naudoti ugdymo procese. Tačiau „Sound Ways“ ugdymo priemonę dar galima plėsti bei panaudoti naujus diegimo būdus.

DISKUSIJA

Kalbėjimo ir kalbos sutrikimai sudaro didelę sutrikimų grupę, kuriai yra priskiriami dalies ar visos kalbos sistemos sutrikimai, taip pat ir šiame darbe nagrinėjami fonetiniai bei fonologiniai sutrikimai. Fonetiniai ir fonologiniai sutrikimai tiria bendrą sutrikimų grupę – kalbos garsus. Fonetiniai sutrikimai gali būti nustatyti tuo atveju, jei ugdytinis negeba visiškai artikuliuoti kalbos garsų ar tik vieno kito garso, o foneminė klausa yra nesutrikusi. Todėl vaikas gerai girdi ir geba skirti kalbos garsus. Šiuo atveju, vaikai pakankamai lengvai išmoksta skaityti ir rašyti. Dziubalska-Kołodczyk (2004) teigia, kad kiekvienos kalbos fonologiniai procesai yra ypatingi. Fonologinis sutrikimas vaikui nustatomas, kuomet pasireiškia visiškas garsų netarimas, vienų garsų pakeitimas kitais ar netaisyklingas garsų tarimas. Fonologinio sutrikimo atveju foneminė klausa sutrikusi. Vaikas negeba skirti kalbos garsų bei sunkiai formuojasi žodžio garsinės analizės ir sintezės įgūdžiai. Fonetinių ir fonologinių sutrikimų atsiradimo priežastį, nulemia įvairūs kalbos padargų (lūpų, liežuvio, gomurio) pakitimai. Todėl svarbu laiku juos pastebėti ir įveikti taikant tinkamus mokymo metodus ir ugdymo priemones.

Mokymo procese yra taikomos įvairios ugdymo priemonės. Dažniausiai pasirenkamos atsižvelgiant į Bendrąsias ugdymo programas. Tačiau norint įveikti jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fonetinius ir fonologinius sutrikimus, renkant ugdymo priemones, neužtenka atsižvelgti vien tik į keliamus bendruosius ugdymo reikalavimus. Svarbu ugdyti ir plėtoti jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų specialiuosius ugdymosi poreikius. Todėl renkant ugdymo priemonę svarbu atsižvelgti ne tik į ugdytinio pasiekimus, bet ir į specialiųjų mokymosi priemonių reikalavimus. Ugdymo priemonės turi didelę įtaką vaiko motyvacijai ugdytis. Todėl svarbu, kad specialiosios mokymo priemonės turėtų šiuos aspektus: turinį, taikomą pedagogiką, specialiuosius aspektus ir dizainą bei pateikimą, kurie metodiškai pritaikyti jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikams, turintiems fonetinių ir fonologinių sutrikimų.

Ištyrus „Sound Ways“ ugdymo priemonės poveikį jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikams įveikiant fonetinius ir fonologinius sutrikimus, nustatyta, kad priemonė yra veiksminga. Ji atitinka keliamus ugdymo priemonių reikalavimus: taikomą turinį, pedagoginius, specialiuosius ir dizaino bei pateikimo kriterijus - įveikiant jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fonetinius ir fonologinius sutrikimus. Priemonės poveikis ugdytiniui yra didelis, nes ji ugdo ne tik bendruosius bet ir specialiuosius gebėjimus. Priemonė padeda ugdytojui individualizuoti kalbos ugdymo procesą bei paskirti užduotis atsižvelgiant į individualius jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaiko kalbinius gebėjimus. „Sound Ways“ ugdymo priemonė skatina mokymosi motyvaciją taikant žaidybinį mokymo metodą.

Tyrimo metu išsiaiškinta, kad jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikams „Sound Ways“ ugdymo priemonė patinka ir skatina vaikų smalsumą. Ugdymo priemonė yra estetiškai išpildyta bei

patogi naudoti ugdymo procese. Tačiau „Sound Ways“ ugdymo priemonę dar galima plėsti bei panaudoti naujus diegimo būdus, atsižvelgiant į respondentų išsakytus pasiūlymus.

IŠVADOS

1. Mokslinės literatūros analize atskleista, kad ugdymo priemonių poveikis įveikiant jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fonetinius ir fonologinius sutrikimus yra didelis. Atlikus fonetinių ir fonologijų sutrikimų sampratos analizę išsiaiškinta, kad šie sutrikimai yra glaudžiai susiję ir panašūs, tačiau kiekvienas yra savitas. Dislalijos atveju, jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaiko kalba tampa neiaški. Ugdytiniai praleidinėja kai kuriuos garsus ar keičia juos lengvesniais. Dizartrijos atveju, jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaiko kalba suvelta, neiaški, balsas dažnai tylus, silpnas arba šaižus. Kalbos tempas suletėja arba pagreitėja. Sutrikęs kvėavimas. Minėtų sutrikimų (dislalijos ir dizartrijos) atsiradimo pagrindinės priežastys gali būti įvairios: organinės arba funkcinės kilmės.

2. Logopedų pusiau struktūruotas interviu. Tyrimas atliktas 2017 m. gegužės mėnesį. Šio interviu metu norėta sužinoti, kokias ugdymo poveikį turinčias priemones naudoja logopedai, įveikiant jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fonetinius ir fonologinius sutrikimus, bei pagal kokius požymius ar kriterijus atrenkamos šios priemonės. Specialistai vertino „Sound Ways“ ugdymo priemonę bei jos poveikį, įveikiant jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fonetinius ir fonologinius sutrikimus.

3. Gauti tyrimo rezultatai rodo, kad: 1) Priemonės poveikis taikant turinį yra tiesioginis, nes ji tobulina jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų turimus įgūdžius ir padeda įveikti arba sumažinti jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fonetinius ir fonologinius sutrikimus 2) „Sound Ways“ ugdymo priemonė daro teigiamą poveikį taikant pedagoginius aspektus jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikams. Didina mokymosi motyvaciją, ugdo bendruosius ir dalykinius gebėjimus, skatina mokinio savarankiškumą ar didina mokymosi veiksmingumą 3) Priemonės poveikis taikant specailuosius aspektus įveikiant jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fonetinius ir fonologinius sutrikimus yra didelis. Ši priemonė ugdo secialiuosius gebėjimus, formuoja sąmoningą gebėjimą kontroliuoti artikuliaciją ir yra tikslinti kalbinį kvėpavimą bei sudaro galimybę paskirti užduotis atsižvelgiant į individualius jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaiko kalbinius gebėjimus. 4) „Sound Ways“ ugdymo priemonės dizainas ir prieinamumas patinka jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikams, turintiems fonetinių ir fonologinių sutrikimų. Priemonės poveikis taikant dizainą ir prieinamumą jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikams yra didelis, nes „Sound Ways“ ugdymo priemonė yra inovatyvi, patraukli, estetiškai išpildyta bei patogi naudoti ugdymo procese.

REKOMENDACIJOS

Atliktas tyrimas suteikia galimybę pateikti praktinės veiklos rekomendacijas, koks yra „Sound Ways“ ugdymo priemonės poveikis įveikiant jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fonetinius ir fonologinius sutrikimus.

Rekomendacijos pradinio ugdymo įstaigų vadovams

Sudaryti sąlygas logopedams įsigyti ugdymo priemones, turinčias poveikį įveikiant jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fonetinius ir fonologinius sutrikimus.

Rekomendacijos logopedams, dirbantiems su jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikais, turinčiais fonetinius ir fonologinius sutrikimus:

1. priemonė yra nebrangi bei atitinka turinio, pedagoginius ir specialiuosius aspektus bei dizaino ir pateikimo kriterijus;
2. užduotys yra pritaikytos įveikti jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fonetinius ir fonologinius sutrikimus, pagal jų įgytų žinių ir gebėjimų lygį;
3. „Sound Ways“ ugdymo priemonė skatina bei pajvairina aktyvią mokinio veiklą, pateikiant įvairias užduotis, skirtas taikomojo ir kūrybinio pobūdžio veiklai;
4. „Sound Ways“ ugdymo priemonė padeda individualizuoti mokinių darbą atsižvelgus į jų gebėjimus, mokymosi stilių, ugdymosi poreikius, polinkius ir interesus;
5. „Sound Ways“ ugdymo priemonė padeda logopedui įvertinti mokinių pasiekimus ir patiems jaunesniojo mokyklinio amžiaus mokiniams įvertinti savo rezultatus, išskirti pasiekimus, spragas ar problemas bei numatyti tolesnes mokymosi perspektyvas.

LITERATŪRA

- Ambrukaitis, J., Ališauskas, A., Labinienė, R., Ruškus, J. (2003). *Specialiojo ugdymo pagrindai*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
- American Speech-Language-Hearing Association (ASHA). *Childhood Apraxia of Speech*. Prieiga per internetą. <http://www.asha.org/public/speech/disorders/SpeechSoundDisorders/> (žiūrėta 2016 09 23).
- Andrianova, A., Vilkienė, A. (1990). *Garsų tarimas*. Kaunas: Šviesa.
- Balevičienė S., Urbanovič J. (2012) *Kas yra gera mokykla? Švietimo problemos analizė*. (Sud.). Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras, Vilnius, ISSN 1822-4156. Prieiga per internetą. http://www.smm.lt/uploads/documents/kiti/2012%20SPA_Nr3_Kas%20yra%20gera%20mokykla.pdf (žiūrėta 2017-03-15).
- Barkauskaitė M., Jakavonytė D., Kalesnikienė D. (2005). *IV klasės mokinių gimtosios (lietuvių) kalbos pasiekimai // Pedagogika*. – T. 77, p. 15–20.
- Beek, E., V. (2009). *Teaching strategies in learning material*. Utrecht. CLU.
- Bernotienė, R., Juraitienė, I. (2011). *Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymo pasiekimų vertinimas. Lietuvos ir užsienio šalių patirtis*. Vilnius: Ugdymo plėtotės centras.
- Birgelytė, A., Jašinauskas, L., Pečiuliauskienė, P., Kairaitis, Z., Petkelytė, J., Šleževičius, K., Zeliaskienė, V. (2010). *Vadovėlio turinio vertinimas (metodinė medžiaga)*. Vilnius, Prieiga internetu: http://www.upc.smm.lt/ekspertavimas/vadoveliai/Methodine_medziaga_vadoveliu_vertintojams.pdf (žiūrėta 2016-12-08).
- Böhme, G. (1997). *Sprach -, Sprech -, Stimm – und Schluckstörungen*. Stuttgart: Gustav Fischer Verlag.
- Bowen, C. (2011). *Children's Speech Sound Disorders*. Prieiga per internetą http://speech-language-therapy.com/index.php?option=com_content&view=article&id=16:ssd&catid=11:admin&Itemid=120 (žiūrėta 2016-10-25).
- Braun, O. (1999). *Sprachstörungen bei Jugendlichen*. Stuttgart: Kohlhammer Pädagogik.
- Černius V. J. (1992) *Mokytojo pagalbininkas*. – Kaunas.
- Daugirdienė, I. (2003). *Kalbos ir komunikacijos korekcija*. Prasauskienė, A. (Sud.) Vaikų raidos sutrikimai, P.294-314. Kaunas.
- Dziubalska-Kończak K. (2004) *Modern natural phonology: the theory for the future*. English Language, Literature and Culture. Selected papers from the 13th PASE conference, Poznań. . Prieiga per internetą. http://wa.amu.edu.pl/kdk/sites/default/files/artikul_PASE.pdf (žiūrėta 2017-03-15).
- Enderby, P., Pickstone, C., John, A., Fryer, K., Cantrell, A., Papaioannou, D. (2009). *Resource Manual for Commissioning and Planning Services for SLCN*. Prieiga per internetą. https://www.rcslt.org/speech_and_language_therapy/commissioning/resource_manual_for_commissioning_and_planning_services (žiūrėta 2017-03-15).
- Galkienė, A. (2005). *Heterogeninių grupių didaktika: specialieji poreikiai bendrojo lavinimo mokykloje*. Šiauliai.
- Garšvienė, A., Ivoškuvienė, R. (1993). Logopedija. *Vadovėlis specialiosios pedagogikos fakultetu studentams*. Kaunas: Šviesa.
- Garšvienė, A., Ivoškuvienė, R. (2003). *Specialiojo ugdymo pagrindai*. Šiauliai.
- Gudragalvis. (2014). *Sound Ways*. Prieiga per internetą. <http://gudragalvis.lt/parduotuve/product/9282-logopedine-priemone-gars-keliai> (žiūrėta 2017-05-01).
- Giedrienė, R. (1986). *Pradinukų kalbėjimo sutrikimai*. Kaunas: Šviesa
- Giedrienė, R. (1987). *Ikimokyklinio amžiaus vaikų kalbinės sambrandos tyrimas*. Vilnius: Pedagogikos mokslinio tyrimo institutas.
- Grinevičienė, N. (2006). *Vaikų žaidimai darželyje ir namie*. - Kaunas: Šviesa.

- Hallahan, D., P., Kauffman, J., M. (2003). *Ypatingieji mokiniai: specialiojo ugdymo įvadas*. Vilnius: Alma littera.
- Yorkston, K. M., Beukelman, D. R., Strand, E. A., Hakel, M., (2010). *Management of motor speech disorders in children and adults*. Third edition. Portland: Pro – Ed.
- Ivoškuvienė, R., Makauskienė, V. (2009). *Pedagogų, ugdančių mikčiojančius mokinius, patirtis*. Specialusis ugdymas, 1 (20), (p. 85–92). Prieiga per internetą http://vddb.library.lt/fedora/get/LTeLABa-0001:J.04~2009~ISSN_1392-5369.N_1_20.PG_85-100/DS.002.0.01.ARTIC (žiūrėta 2016-10-08).
- Jovaiša, L. (2003). *Hodegetika: auklėjimo mokslas*. Vilnius: Agora.
- Jovaiša, L. (2007). *Enciklopedinis edukologijos žodynas*. Vilnius: Gimtasis žodis.
- Jovaiša, L., Vaitkevičius J. (1987). *Pedagogikos pagrindai*. – Kaunas.
- Jucevičienė, P. (2001). Besimokantis universitetas: mokymosi paradigma ir jos sklaida aukštajame moksle. *Tęstinis aukštosios mokyklos studijų teorijos ir praktikos seminaras*. Seminaro medžiaga. LETA, Edukacinės kompetencijos centras, Edukologijos institutas, Kaunas, KTU.
- Kaffemanienė, I., Burneckienė, I. (2001) *Specialiųjų poreikių vaikų žaidimo gebėjimų ugdymas*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
- Kišonienė, R., Dudzinskienė, R. (2007). *Mokinių, turinčių specialiųjų poreikių, ugdymosi turinio individualizavimas*. Vilnius: Viarecta.
- Klizaitė, J. (2008). *Paauglių mokymosi motyvų įvairovė ugdant teigiamą požiūrį į mokymąsi*. Socioedukaciniai tyrimai. Straipsnių rinkinys, (p.100-104). Klaipėda: Klaipėdos kolegija.
- Lazarus, R. S. (1993). *Coping theory and research: Past, present, and future // Psychosomatic Medicine*, p. 234–247.
- Lietuvos logopedų asociacija (2015). *Vaikų kalbėjimo ir kalbos vertinimas, sutrikimų diferencijavimas ir identifikavimas*. Prieiga per internetą http://www.logopeduasociacija.lt/images/6_priedas_Metodinis_leidinys.compressed_1_1.pdf (žiūrėta 2016-11-27).
- Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas. 2015–2016 ir 2016–2017 mokslo metų pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų bendrieji ugdymo planai. 2015-05-06 Nr. V-457. Vilnius. Prieiga per internetą. <http://www.smm.lt/uploads/documents/svietimas/Bendrieji%20ugdymo%20planai.pdf> (žiūrėta 2016-11-15).
- Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas. Aprūpinimo specialiosiomis mokymo priemonėmis modelis. 2004-12-31 d. Nr. ISAK-2095. Vilnius. Prieiga per internetą. http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:qZ1kVg1ydoJ:www.sppc.lt/get_file.php%3Ffile%3DL3d3dy9zcHBjLmx0L2RhdGEvc3BwYy9tL21fZmlsZXMvd2ZpbGVzL2ZpbGUxMC5kb2M7U01QIG1vZGVsaS4uLm9uaXUgcGxhbmFzLmRvYzsz7+&cd=1&hl=lt&ct=clnk&gl=lt (žiūrėta 2017-02-20).
- Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas. Bendrojo ugdymo dalykų vadovėlių ir mokymo priemonių atitikties teisės aktams įvertinimo ir aprūpinimo jais tvarkos aprašas. 2011-11-30 Nr. V-2310 Vilnius. Prieiga per internetą. <http://www.smm.lt/uploads/documents/svietimas/Bendrojo%20ugdymo%20dalyku%20vadoveliu%20ir%20mokymo%20priemoniu%20atitikties%20teisės%20aktams%20ivertinimo%20ir%20aprupinimo%20jais%20tvarkos%20aprasas.pdf> (žiūrėta 2017-03-09).
- Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas. Dėl mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupių klasifikatoriaus patvirtinimo. 2012-03-13. Nr. V-395. Vilnius. Prieiga per internetą <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:7sjSOjVwT2AJ:www.itc.smm.lt/wp-content/uploads/2009/11/PROJ-GRUPES-spec-ugdym-2012-03-13FINAL.doc+&cd=1&hl=lt&ct=clnk&gl=lt> (žiūrėta 2016-11-15).

- Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas. Dėl specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo. 2011-07-08. Nr. V-1228 Vilnius. Prieiga per internetą. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2926557049F3> (žiūrėta 2017-03-22).
- Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro, Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas. Dėl Specialiųjų poreikių asmenų sutrikimų ir jų laipsnių nustatymo ir specialiųjų poreikių asmenų priskyrimo specialiųjų ugdymosi poreikių grupei tvarkos. 2011-07-13. Nr. V-1265/V-685/A1-317. Vilnius. Prieiga per internetą. http://www.google.lt/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=4&ved=0CDUQFjAD&url=http%3A%2F%2Fpanevezys.lt%2F%2Ffel.demokratija%2F%2Fteisakura%2F381%2Fdownload%2F24125.html&ei=c-pUVZOLiifUaj5gZAL&usq=AFQjCNHiInXgXLC_42M44PmfUYpsN3GVDg&sig2=IGZzhHvCCQyPxKxg11K47g&bvm=bv.93112503.d.d24 (žiūrėta 2016-09-22).
- Lietuvos statistikos departamentas (2014). Švietimas 2013. Vilnius. Prieiga per internetą. <http://osp.stat.gov.lt/services-portlet/pub-edition-file?id=3070> (žiūrėta 2016-11-27).
- Maier, A., Haderlein, T., Stelzle, F., Noth, E., Nkenke, E., and Rosanowski, F. (2010). *EURASIP Journal on Audio, Speech, and Music Processing* 1. Automatic speech recognition systems for the evaluation of voice and speech disorders in head and neck cancer. Article ID: 926951.
- Myers, D. (2000) *Psichologija*. Vilnius: Poligrafija ir informatika
- Nogova, M., Huttova, J. (2006). *Process of Development and Testing of Textbook Evaluation Caught in the Web or lost in the textbooks?* Eighth International Conference on Learning and Educational Media. Criteria in Slovakia.
- Piaget, J. (2002) *Vaiko kalba ir mąstymas. Vaiko logikos tyrinėjimai*. Vilnius: Aidai
- Pierangelo, R., Giuliani, G. (2007). *The educator's diagnostic manual of disabilities and disorders*. Jossey-Bass. San Francisco.
- Pileckaitė-Markovienė M., Nasvytienė D., Bumblytė D. (2004). *Vystymosi psichologija: vaikystė: [monografija]*. Vilnius: Enciklopedija.
- Plentaitė, V., Marcelionienė, E. (2003). *Šaltinėlis. II klasės mokytojo knyga*. – Kaunas: Šviesa.
- Powers, M., H. (1971). *Functional Disorders of Articulation – Symptomatology and Etiology*. L., E. Travis (red.), *Handbook of Speech Pathology and Audiology* (p. 840). New York: Appleton – Mentury – Crofts.
- Reints, A. (2002). *A framework for assessing quality of learning materials. New Educational Media and Textbooks*. Stockholm: Stockholm Institute of Education Press.
- Repoussi, M., Tutiaux-Guillon, N. (2010). *New trends in history textbook research: Issues and methodologies toward a school historiography*. *Journal of Educational Media, Memory and Society*, Vol. 2, No. 1, 154-170.
- Rodríguez, W.-R., Saz, O., Lleida, E. (2012). *A Prelingual Tool for the Education of Altered Voices*. *Speech Communication*, 54(5), 583-600. Prieiga per internetą. http://www.academia.edu/19428321/A_prelingual_tool_for_the_education_of_altered_voices (žiūrėta 2017-02-15).
- Rutkienė, A., Teresevičienė, M. (2010). *Eksperimento planavimo gerinimas – svarbi edukologinių tyrimų kokybės prielaida // Aukštojo mokslo kokybė = The quality of higher education*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas. ISSN 1822-1645. 2010, nr. 7, p. 88-107. [MLA; Education Research Complete (EBSCO); ERIC (EBSCO); CEEOL].
- Rvachew, S., Brosseau-Lapre, F. (2012). *Developmental Phonological Disorders: Foundations of Clinical Practice*. United Kingdom: Plural Publishing.
- Shipley, K. G., Mc Afee, J. G., (2004). *Assesment in Speech – Language Pathology*. London: Thompson Delmar Learning.
- Tarptautinė statistinė ligų ir sveikatos problemų klasifikacija. Sisteminių ligų sąrašas TLK-10-AM (2008). Prieiga per internetą.

<http://ebook.vlk.lt/e.vadovas/index.jsp?topic=/lt.webmedia.vlk.drg.icd.ebook.content/html/icd/18skyrus.html> (žiūrėta 2016-09-20).

Teresevičienė, M., Gedvilienė G. (1999). *Mokymasis bendradarbiaujant*. Vilnius: Garnelis.

Valverde, G., Bianchi, L. J., Wolfe, R. G., Schmidt, W. H., & Houang, R. T. (2002). *According to the Book – Using Timss to Investigate the Translation of Policy Into Practice Through the World of Textbooks*. Springer.

Westman, J.C. (1990) *Handbook of learning disabilities: A multi-system approach*. Allyn and Bacon. Boston.

Whitehill, T. L. (2010). Studies of Chinese Speakers with Dysarthria: Informing Theoretical Models. *Folia Phoniatrica et Logopaedica*, 62: 92 – 96.

Wirth, G., (1990). *Sprachstörungen, Sprechstörungen, Stimmstörungen*. Köln: Deutscher Ärzte Verlag.

Wren, Y., Roulstone, S., and Williams, A. L. (2006). *In Interventions for Speech Sound Disorders in Children*, S. McLeod (ed.), Brookes Publishing, Baltimore, MD.

Zdanavičienė, R. (Red.). (2003). *Mokykla visiems: mokymo priemonių kūrimas. Mokymo priemonių neįgaliems mokiniams kūrimo gairės*. Švedijos specialiojo ugdymo plėtros institutas, Norvegijos švietimo ministerija. Vilnius.

Žukauskienė, R. (1996) *Raidos psichologija*. Vilnius: Margi raštai

Андерсон, Дж. (2002). *Когнитивная психология*. СанктПетербург: Питер.

Беккер, Л.-П., Совак, М. (1981). *Логопедия*. Москва: Медицина.

Гриншпун, Б., М. (1989). Дислалия. Л.С. Волкова. (ред.). *Логопедия* (р. 66-99). Москва: Просвещение.

Заваденко, Н. (2006). *Нарушение развития речи у детей и их коррекция*. Лечащий врач. №05.

Prieiga per internetą. <http://www.osp.ru/doctore/2006/05/4533858/> (žiūrėta 2016-09-15).

Крайг, Г. (2002). *Психология развития: 7-ое международное издание*. СанктПетербург: Питер.

PRIEDAI

1 priedas

Mielas Logopede,

Aš esu KTU Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakulteto, Edukacinių technologijų magistrantūros studijų studentė, Justina Kirvėlaitė. Atliekupušiau struktūruotą interviu, kurio metu yra tiriamas „Sound Ways“ ugdymo priemonės poveikis įveikiant jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fonetinius ir fonologinius sutrikimus. Maloniai kviečiu dalyvauti apklausoje. Jūsų atsakymai į kiekvieną klausimą yra labai svarbūs. Maloniai prašau išreikšti savo nuomonę.

1. Kokiais požymiais turi pasižymėti logopedinė priemonė turinti ugdymo poveikį įveikiant jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fonetinius ir fonologinius sutrikimus?
2. Kokie kriterijai lemia Jūsų logopedinės priemonės pasirinkimą, įveikiant jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fonetinius ir fonologinius sutrikimus?
3. Kuo priemonė turėtų išsiskirti, kad turėtų didelį poveikį įveikiant jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fonetinius ir fonologinius sutrikimus?
4. Kaip sekėsi įveikti jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fonetinius ir fonologinius sutrikimus prieš naudojantis „Sound Ways“ ugdymo priemone?
5. Ar „Sound Ways“ ugdymo priemonė atitinka taikomą turinį ir koks yra priemonės poveikis vaikui taikant ugdomąjį turinį?
6. Ar „Sound Ways“ ugdymo priemonė netrukdo panaudoti taikomos pedagogikos ir koks yra priemonės poveikis vaikui taikant pedagoginius aspektus?
7. Ar „Sound Ways“ ugdymo priemonėje yra taikomi specialieji aspektai ir koks yra priemonės poveikis vaikui taikant specialiuosius aspektus?
8. Ar „Sound Ways“ ugdymo priemonės dizainas ir prieinamumas patinka jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikams turintiems fonetinius ir fonologinius sutrikimus bei koks yra priemonės dizaino ir prieinamumo poveikis vaikui?
9. Ar „Sound Ways“ ugdymo priemonė atitinka turinio, pedagoginių ir specialiųjų aspektų bei dizaino ir pateikimo kriterijus? (*Į atsakymą atsakykite: atitinka/neatitinka*).
10. Kaip tobulintumėte „Sound Ways“ ugdymo priemonę, kad jos poveikis įveikiant jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fonetinius ir fonologinius sutrikimus būtų didesnis?

Ačiū už Jūsų atsakymus!

„Sound Ways“ ugdymo priemonė

„t1“

1. informatyvi, žaisminga, mobili, daugiafunkcionali.
2. renkuosi priemonę atsižvelgdama į taikomą turinį, pedagoginius ir specialiuosius aspektus. Žinoma svarbus ir pateikimas, juk vaikai būna labiau motyvuoti kai priemonė būna spalvinga ir pritaikyta ugdytiniui. Todėl svarbus ir ugdymo priemonės dizainas.
3. priemonė turėtų neapsunkinti ugdymo proceso, būti paprasta ir suprantamai naudojama, mobili, patraukli ugdytiniams, skatinti jų smalsumą.
4. įvairiai. Tačiau įsigijus šią priemonę ugdymo procesas palengvėjo. Ugdytiniai tapo smalsesni, motyvuoti darbui, stengiasi kuo geriau įveikti užduotis.
5. atitinka ir padeda sumažinti jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų turimas fonetines arba fonologines problemas
6. netrukdo. Ši priemonė kaip tik skatina ugdytinių motyvaciją ir savarankiškumą, ugdo socialinius įgūdžius ir didina mokymosi veiksmingumą
7. taip yra taikomi. Jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikams specialiųjų aspektų tinkamumas yra didelis. Atliekant užduotis yra ugdomas sąmoningas vaikų gebėjimas kontroliuoti artikuliaciją, tikslinama smulkioji motorika, kalbinis kvėpavimas. Vaikui padedama pajusti taisyklingą kalbos padargų padėtį
8. labai patinka, vaikai motyvuoti. Dirbdami su šia priemone labai stengiasi taisyklingai tarti mokamus garsus. Ugdymo priemonės dizainas spalvingas, tačiau ne per daug. Todėl vaikai nesiblaško ir atlieka užduotis nuosekliai, nuo pradžios iki pabaigos. „Sound Ways“ ugdymo priemonės pritaikomumas yra platus, galima pritaikyti savarankiškam, pogruginiam ar grupiniam darbui. Ši priemonė taip pat yra inovatyvi, estetiška ir patogi naudoti. Todėl ja dažnai naudoju ugdymo procese
9. atitinka
10. manau vaikams patiktų naudotis šia priemone ir kompiuterio pagalba. Todėl siūlyčiau ją perkelti į skaitmeninę erdvę

„t2“

1. priimtina kaina, priemonė spalvinga, patraukli vaikui, naudinga.
2. atsižvelgiu į ugdomąjį turinį, ugdymo priemonėje taikomą pedagogiką, specialiuosius aspektus ir iš ko priemonė pagaminta.
3. inovatyvumu, patrauklumu vaikams.
4. taikant kitas priemones, būdus ir metodus. Tačiau kartu su „Sound Ways“ priemone sutrikimai buvo greičiau sušvelninti ar įveikti.
5. taip. „Sound Ways“ ugdymo priemonė atitinka mokinio pasiekimų lygį ir tobulina turimus įgūdžius. Todėl priemonė tinka įvairių temų mokymui bei mokymuisi, įtvirtinimui ar kartojimui
6. netrukdo. Ji skatina jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų motyvaciją, ugdo bendruosius ir dalykinius gebėjimus
7. taip. Tikslina kalbinį kvėpavimą, ugdo sąmoningą gebėjimą kontroliuoti artikuliaciją bei tikslina rankos ir akies koordinaciją
8. taip. Priemonė sudomina šio amžiaus vaikus ir yra patogi naudoti ugdymo procese.
9. atitinka.
10. šalia takelių būtų galima parašyti garsus, kuriuos vaikas turėtų tarti, kad jis juos matytų vizualiai. Galima būtų pridėti tam tikrus žetonus ar kitus smulkius daiktus, kuriais vaikas tardamas garsus keliautų.

„t3“

1. turi būti nesudėtinga, lengvai naudojama, nesunkiai suprantama vaikams. Labai gerai, jeigu priemonės yra informatyvios, bet neperkrautos bereikalinga informacija, spalvinga, bet saikingai, kad per daug nemirgėtų ir nesimaišytų spalvos.
2. renkuosi priemonę atsižvelgdama į ugdomą turinį, vaikų specifinius gebėjimus, todėl svarbu ugdymo priemonėje taikomi specialieji aspektai. Taip pat svarbu kaip priemonė pateikta. Svarbios rekomendacijos, atsiliepimai.
3. turėtų sudominti vaikus, būti universalesnio panaudojimo (pvz., priemonę būtų galima naudoti ir dirbant individualiai su vaiku, ir porėlėse ar grupelėse).
4. priklauso nuo situacijos. Jei vaiko kalbėjimo sutrikimas lengvesnis, tuomet galima greičiau pasiekti rezultatų, tačiau, jei problema rimtesnė, tuomet įveikimo laikotarpis gali būti šiek tiek ilgesnis ar net užsitęsti metus ar daugiau.
5. sakyčiau, kad atitinka ir yra matomas poveikis ugdytiniui, nes ši priemonė ne tik padeda mokytis naujų temų, bet ir įtvirtinti jau išmoktas temas ir jas pasikartoti.
6. netrukdo, nes ugdo adaptacinius sugebėjimus ir socialinius įgūdžius bei gebėjimą bendrauti ir bendradarbiauti
7. taip. Ugdo jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų specialiuosius gebėjimus, foneminę klausą, tikslina kalbinį kvėpavimą, rankos ir akies koordinaciją bei padeda pajauti taisyklingą kalbos padargų padėtį
8. taip. Ši priemonė veiksminga, saikingai iliustruota ir sudominanti vaikus (vaikams patinka atlikti užduoteles). Priemonė kompaktiška, neužima daug vietos, todėl ją patogiu naudoti bet kurioje vietoje ar ugdymo aplinkoje.
9. taip, atitinka.
10. net nežinau, galbūt trūksta ir kitokių garsų tarimo mokymo, tai labai praverstų ugdant vaikučius.

„t4“

1. spalvinga, nesudėtinga naudoti, gausiai iliustruota, informatyvi, suprantama vaikams.
2. konkrečios vaiko kalbos ir kalbėjimo problemos (garsų tarimo trūkumas, rišliosios kalbos sunkumai, garsinės analizės ir sintezės sunkumai). Atsiliepimai apie priemonę, jos kaina.
3. patrauklumu vaikams, paprastumu, galima būtų žaisti poromis, grupėmis.
4. priklauso nuo kiekvieno konkretaus atvejo. Kartais būna lengviau, kartais sunkiau. Rezultatas gali pradėti matytis ir po kelių savaitių, ir netgi po metų.
5. taip, atitinka. Ši priemonė tinka įvairių temų įtvirtinimui, todėl galima teigti, kad priemonė yra daugiavandė. Taip pat ji tinkama garsų mokymuisi ar kartojimui
6. netrukdo, o priešingai teigiamai veikia mokymosi motyvaciją, skatina jaunesniojo mokyklinio amžiaus ugdytinio savarankiškumą bei ugdo bendruosius ir dalykinius gebėjimus
7. taip. Priemonėje taikoma didaktinių principų šiuolaikiškumas, kuris padeda tikslinti kalbinį kvėpavimą ar ugdyti sąmoningą gebėjimą kontroliuoti artikuliaciją
8. taip, priemonė spalvinga, gražiai iliustruota, vaikams itin patinka vedžioti pirštais linijas. Šią priemonę patogiu naudoti ugdymo procese, kadangi ji neužima daug vietos, yra lengva, galima neštis į kitas ugdymo aplinkas ir ten sėkmingai jas naudoti.
9. atitinka.
10. manau, kad dar būtų galima sukurti lenteles ir kitų garsų tarimo mokymui.

„t5“

1. priemonė turi padėti vaikams įveikti turimus sutrikimus; įtvirtinti įgytas žinias per žaidybinę veiklą.
2. priemonė turi būti patraukli vaikui, estetiška, patogi; teigiamai veikti mokymosi motyvaciją, atitikti mokinio pasiekimo lygį, ugdyti foneminę klausą bei sąmoningą gebėjimą kontroliuoti artikuliaciją; priemonės daugiafunkcionalumas ir pritaikomumas savarankiškam, pogruginiam darbui. Svarbiausia, kad logopedinės priemonės naudojimas sumažintų ir/ar įveiktų turimas problemas.
3. priemonė turėtų išsiskirti savo daugiafunkcionalumu.
4. sekėsi gerai. Sutrikimams įveikti gamindavau individualias užduotis, kas kartą stengiausi pateikti vaikui naujų žaidimų garsams mokyti ir įtvirtinti. Įsigijus šią priemonę, tapo lengviau. Vaikams ji labai patinka, nenuobodi; spalvingi, gražūs paveikslėliai.
5. taip. Turinys atitinka mokinio pasiekimų lygį, tobulina turimus įgūdžius. Taip pat padeda įveikti arba sumažinti turimus sutrikimus
6. netrukdo. Ji kaip tik padeda ugdyti jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų adaptacinius sugebėjimus ir socialinius įgūdžius, gebėjimą bendrauti ir bendradarbiauti ar skatinti mokinio savarankiškumą
7. taip. Priemonėje „Sound Ways“ yra taikoma didaktinių principų šiuolaikiškumas, kuris padeda ugdyti sąmoningą gebėjimą kontroliuoti artikuliaciją jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikams
8. jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikams ši priemonė patinka. Ji yra inovatyvi, patogi naudoti, saugi ir draugiška ugdytiniui. Taip pat reiktų paminėti, šios priemonės vizualinės informacijos funkcionalumą. Paveikslėliai aiškūs, tikslūs ir turintys atitinkamą paskirtį
9. atitinka
10. siūlyčiau papildyti šią priemonę, sukuriant daugiau kortelių su tais pačiais garsais, nes vaikai noriai dirba ir prašo kitų, šio žaidimo kortelių.

„t6“

1. manau, kad priemonės, skirtos kalbos ir kalbėjimo sutrikimų įveikimui, turi būti patrauklios ikimokyklinio, priešmokyklinio amžiaus, jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikams – žaismingos, daugiafunkcionalios, mobilios. Svarbu, kad priemonė atitiktų vaiko pasiekimų lygį bei tobulintų turimus įgūdžius.
2. pasirinkdama priemonę logopedinėms pratyboms siekiu, kad ji būtų estetiška, atitiktų pratybų turinį, teigiamai veiktų mokymosi motyvaciją, skatintų vaikų savarankiškumą, o jei dirbama grupėje- skatintų vaikų gebėjimą būti draugiškais, dalintis. Siekiu, kad priemonę galėčiau naudoti ir tarimo mokymui, ir įtvirtinimui, ir garsinės analizės mokymui, sakinių sudarymui.
3. dizainas, vaizdumas, estetiškumas, pedagoginis tinkamumas, pritaikomumas savarankiškam, pogruginiam, grupiniam darbui, saugumas.
4. ieškojau panašių žaidimų, gaminau pati, taikiau tai, ką galima buvo rasti literatūroje
5. taip. Turinys atitinka mokinio pasiekimų lygį. Tobulina turimus įgūdžius, kurie padeda įveikti arba sumažinti turimą sutrikimą
6. ne, netrukdo. teigiamai veikia mokymosi motyvaciją, ugdo bendruosius ir dalykinius gebėjimus
7. taip. „Sound Ways“ ugdymo priemonė padeda pajauti taisyklingą kalbos padargų padėtį bei ugdo foneminę klausą.
8. ugdytiniams labai patinka dirbti su šia priemone, nes ji inovatyvi, šiuolaikiška, patogi naudoti
9. atitinka
10. siūlyčiau autoriams ieškoti būdų, kaip padidinti priemonės apimtį, įtraukti kitų garsų mokymui skirtų užduočių, pav. garso R mokymui.

„t7“

1. ugdymo priemonė turi padėti įveikti jaunesniojo mokyklinio amžiaus mokinių sutrikimus, būti mobili, daugiafunkcionali, spalvinga, suprantama vaikams.
2. priemonę renkuosi atsižvelgdama į ugdomąjį turinį, specialiuosius jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų gebėjimus, priemonės pateikimą bei kad priemonė ugdytų mokinio bendravimą ir bendradarbiavimą.
3. kad priemonė turėtų didelį poveikį ugdytiniui ji turėtų būti daugiafunkciška.
4. buvo ganėtinai sunku, nes trūko tokios priemonės kaip ši, kuri lavintų tiek daug gebėjimų ir būtų vaikams patraukli.
5. taip, atitinka. „Sound Ways“ ugdymo priemonė daugiafunkcionali ir mobili bei pritaikyta prie individualių mokinio gebėjimų
6. netrukdo, nes ugdo adaptacinius sugebėjimus ir socialinius įgūdžius bei skatina mokinio savarankiškumą
7. taip. Priemonėje pasižymi pedagoginiu tinkamumu, nes skirta tikslingai įveikti jaunesniojo mokyklinio amžiaus fonetinius ir fonologinius sutrikimus, formuoti gyvenimiškus įgūdžius bei yra taikomas didaktinių principų šiuolaikiškumas.
8. labai patinka. Priemonė yra vizualiai informatyvi, draugiška vartotojui bei ją galima pritaikyti savarankiškam, pogruginiam bei grupiniam darbui
9. atitinka
10. siūlyčiau sukurti daugiau kortelių, su tais pačiais, jau panaudotais garsais.

„t8“

1. estetiškos, saugios, vaikui asmeniškai prasmingos, patrauklios.
2. ugdymo priemonė turi turėti aiškia, nuoseklią informacijos struktūrą, nebūti perkrauta mokomosios medžiagos detalėmis.
3. aiškumu, pateiktų užduočių nuoseklumu, galimybe užduotis atlikti praktiškai.
4. kiekvienas atvejis, įveikiant jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų fonetinius ir fonologinius sutrikimus, yra labai individualus, todėl sunku pasakyti, kokią įtaką darė „Sound Ways“ priemonė.
5. taip. Priemonė padeda siekti jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikui Bendrųjų ugdymo programų tikslų, o mokomosios medžiagos perteikimas yra aiškus ir nuoseklus
6. ne, netrukdo. Ji tik papildo naudojamus metodus
7. taip. Priemonė yra dažnai naudojama ugdymo procese, nes ši ugdymo priemonė pasižymi pedagoginiu tinkamumu, ugdo sąmoningą gebėjimą kontroliuoti artikuliaciją ir tikslina kalbinį kvėpavimą
8. patinka. Ši priemonė yra draugiška vartotojui, nes pritaikyta įvairių gebėjimų ugdytiniams, gausu informacinių šaltinių perteikiamu paveikslais ir spalvomis
9. atitinka.
10. priemonė puikiai atitinka savo paskirtį, todėl tobulinti jos nereikėtų.

„t9“

1. daugifunktionalumas, vaizdingumas, paprastumas.
2. paprastai naudojama, ilgaamžė, mobili, estetiška.
3. daugifunkciškumu.
4. gerai.
5. kadangi ši priemonė padeda siekti mokiniui Bendrųjų ugdymo programų tikslų, mokomosios medžiagos perteikimas yra aiškus ir nuoseklus. Todėl turinys turi didelį poveikį ugdytiniui
6. ne. Priemonė teigiamai veikia mokymosi motyvaciją, Ugdymo adaptacinius sugebėjimus ir socialinius įgūdžius, didina mokymo ar mokymosi veiksmingumą
7. kadangi ugdo sąmoningą gebėjimą kontroliuoti artikuliaciją, tikslina kalbinį kvėpavimą ir ugdo foneminę klausą. Todėl galima teigti kad atitinka specialiuosius aspektus
8. taip, vaikams ši priemonė labai patinka. „Sound Ways“ ugdymo priemonę tikrai galima pritaikyti dirbant su jaunesniojo ikimokyklinio amžiaus vaikais, nes ji estetiška, saugi naudoti, mobili ir draugiška vartotojui
9. atitinka.
10. galima būtų pritaikyti ir kitų garsų įtvirtinimui.

„t10“

1. priemonė turi būti daugifunkcinė, atitikti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programų kryptis, būti kūrybiška, meniška, patrauklaus dizaino ir saugi
2. atsižvelgiu, į ugdymo priemonės taikomą turinį, pedagoginius ir specialiuosius aspektus bei dizainą
3. priemonė turėtų būti daugifunkcinė, skirta ne tik garso įtvirtinimui, bet ir smulkiosios motorikos lavinimui, pažintinių gebėjimų lavinimui, foneminės klausos lavinimui, akies – rankos koordinacijos gerinimui
4. neblogai, bet įsigijus „Sound Ways“ ugdymo priemonę ugdymas tapo produktyvesnis
5. atitinka. Priemonė turi daugiau nei vieną panaudojimo galimybę. Taikant ugdymo turinį poveikis jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikui yra didelis, nes ugdo įvairius gebėjimus, skatina naujų dalykų išmokimą bei tobulina turimus įgūdžius
6. netrukdo. Vaikams patinka atrasti, tyrinėti, išsiaiškinti priežastinius ryšius ir savo sprendimais pajauti sėkmę. Poveikis vaikui yra didelis, nes taikant pedagoginius aspektus šioje priemonėje yra ugdomi ne tik bendri, jau įgyti bet ir specialieji gebėjimai
7. taip. Poveikis jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikui taikant specialiuosius aspektus yra didelis. Taikant minėtus aspektus ugdytinis gebės klausia diferencijuoti panašiai skambančius, bet skirtingai artikuliuojamus garsus, sekti ir kontroliuoti savo rankos judesius
8. taip, patinka. Priemonę tikrai galima pritaikyti dirbti su jaunesniojo ikimokyklinio amžiaus vaikais, kadangi ji patogi, saugi, kompaktiška, spalvinga
9. atitinka
10. manau šią priemonę galima būtų tobulinti perkeliant ją į skaitmeninę erdvę ir pritaikant naudojimą su įvairiomis šiuolaikiškomis kompiuterinėmis technologijomis.